

VILNIAUS UNIVERSITETAS
FILOLOGIJOS FAKULTETAS

Greta Mierkytė

Lietuvių filologijos ir užsienio kalbos (ispanų) studijų programa

Prefiksacija lietuvių ir ispanų kalbose: lyginamasis aspektas

Bakalauro darbas

Darbo vadovas doc. dr. Antanas Smetona

Ginti leidžiama

2017 m. gegužės 25 d.

Vilnius, 2017

Greta Mierkytė, *Prefiksacija lietuvių ir ispanų kalbose: lyginamasis aspektas*. Bakalauro darbas, vadovas doc. dr. Antanas Smetona, Vilniaus universitetas, Filologijos fakultetas, 2017, 50 p.

Raktažodžiai: žodžių daryba, prefiksacija, prefiksas, prefiksoidai, tarptautiniai prefiksai, parasintezė, lietuvių kalba, ispanų kalba, palyginimas.

Anotacija

Bakalauro darbe *Prefiksacija lietuvių ir ispanų kalbose: lyginamasis aspektas* analizuojamas vienas iš žodžių darybos būdų – prefiksacija. Ieškoma atsakymo į klausimą, kokie yra lietuvių ir ispanų kalbų prefiksacinės darybos panašumai ir skirtumai. Taip pat analizuojamas parasintezės reiškiny, kuris glaudžiai susijęs su prefiksacija. Teorinėje dalyje aptariamos lietuvių ir ispanų kalbose svarbiausios žodžių darybos sąvokos, nurodoma prefiksacijos vieta bendrame darybos reiškinių kontekste, aiškinamasi, kuo prefiksai skiriasi nuo prefiksoidų, kodėl žodžiai, tokie kaip *pokarinis*, *povestuvinis*, *paėjėti*, priklauso ne mišriajai darybai, o parasintezei. Tiriamojoje dalyje analizuojama, kokios kalbos dalys lietuvių ir ispanų kalbose daromos prefiksacijos būdu, kokie tam tikrų kalbos dalių prefiksacijos panašumai ir skirtumai. Tyrimui naudota medžiaga – lietuvių ir ispanų kalbų gramatikos, žodynai, žodžių darybos veikalai. Analizuojant lietuvių ir ispanų kalbas buvo nustatyta, kad, nepaisant savitos raidos, skirtingų kalbų tipų ir kalbų kontaktų, šios kalbos turi ne tik skirtumų, bet ir panašumų. Šis darbas teorinio pobūdžio, galėtų būti naudingas kalbininkams, vertėjams ir studentams, kurie domisi dviejų analizuojamų kalbų – lietuvių ir ispanų – kalbų struktūra, jų panašumais ir skirtumais.

Turinys

Įvadas	4
1. Teorinės žodžių darybos analizės prielaidos lietuvių ir ispanų kalbose	7
1.1. Darybos motyvacija.....	11
1.2. Darinio analizė.....	12
1.3. Žodžių darybos būdai.....	14
1.3.1. Prefiksacija.....	15
1.3.2. Paradigmacija.....	17
1.3.3. Kompozicija.....	18
1.3.4. Parasintezė.....	20
2. Prefiksacija lietuvių ir ispanų kalbose	22
2.1. Prefiksacija.....	22
2.1.1. Prefiksai, paveldėti iš lotynų ir senovės graikų kalbų.....	22
2.1.2. Veiksmažodžių prefiksai.....	29
2.1.3. Vardažodžių prefiksai.....	34
2.1.3.1. Daiktavardžių prefiksai.....	34
2.1.3.2. Būdvardžių prefiksai.....	38
2.2. Parasintezė.....	40
Išvados	46
Literatūros sąrašas	48
Elektroniniai šaltiniai	49
Summary	50

Ivadas

Temos aktualumas ir naujumas. Žodžių daryba – kalbotyros šaka, tirianti naujos leksikos atsiradimą. Žodžiai kalboje nuolat atsinaujina, kalba keičiasi. Kaip teigė Vincas Urbutis, „kalbos sistemoje buvimą dariniu lemia ne žodžio susidarymas praeityje, o jo funkcionavimas, gyvi darybos santykiai su kitais žodžiais“ (Urbutis 2009: 6). Mokslas nestovi vietoje, žengia į priekį, atrandama vis kažkas naujo. Ispanų kalbos žodžių daryba pirmą kartą aprašyta XV amžiuje Antonio de Nebrijos „Gramática de la lengua castellana“. Lietuvių kalbos žodžių daryba plačiau imta tyrinėti tik XIX amžiuje. Tiek lietuvių, tiek ispanų kalboje prefiksacija yra vienas iš žodžių darybos būdų, kuris aprašomas pirmosiose šių kalbų gramatikose. Prefiksacija – žodžių darybos būdas, kai pamatinio žodžio pradžioje pridedamas afiksas. Šiame darbe pasirinkta palyginti dviejų iš pažiūros labai skirtingų, tačiau giminiškų kalbų – lietuvių ir ispanų – prefiksaciją. Šis tyrimas yra įdomus todėl, kad šių dviejų kalbų prefiksacijos dar niekas nėra lyginęs. Be to, lietuvių kalba imta tyrinėti visai neseniai, tad bet koks palyginimas gali būti vertingas tipologiniams darybos procesams aprašyti, sugretinti.

Lietuvių kalbos žodžių daryba tyrinėjama nuo XIX amžiaus. Pirmose lietuviškose gramatikose aiškinama, kaip vieni žodžiai padaromi iš kitų. Plačiai žodžių daryba aptariama Fridricho Kuršaičio vokiškai parašytoje „Lietuvių kalbos gramatikoje“ (1876). Lietuvių kalbos vardažodžių daryba išsamiai išnagrinėta vokiečių kalbininko Augusto Leskyno (1891). Rygiškių Jono išleistoje „Lietuvių kalbos gramatikoje“ (1922) taip pat atrandama nemažai informacijos apie vardažodžių darybą. Tačiau pirmasis didelis veikalas – Prano Skardžiaus „Lietuvių kalbos žodžių daryba“ (1943), kuriame nagrinėjama vardažodžių, veiksmažodžių bei sudėtinių žodžių daryba. 1965 metais pasirodė tritomė „Lietuvių kalbos gramatika“, moksliniai Vinco Urbučio, Evaldos Jakaitienės straipsniai. Svarbi žodžių darybos mokslui buvo Stasio Keinio „Bendrinės lietuvių kalbos žodžių daryba“ (1999). Tačiau, anot Keinio, „įspūdingas, neabejotinai pasaulinės kalbotyros lygio veikalas“ yra V. Urbučio „Žodžių darybos teorija“, pirmą kartą išleista 1978 metais. Tai buvo pirmasis teorinis tokio masto veikalas.

Žodžių daryba ispanų kalboje imta tyrinėti gerokai anksčiau. Pirmiausia apie tai parašyta Nebrijos „Gramática de la lengua castellana“ (1492). Čia autorius suprato žodžių darybą kaip morfologinį procesą, kur žodis, būdamas vienos gramatinės kategorijos, pereidavo į kitą. Jis skirstė darinius į žodžius, padarytus iš vardažodžių, iš veiksmažodžių ir išrieveiksmių. Ši gramatika ilgą laiką buvo vienas svarbiausių ispanų kalbos aprašų, kurioje buvo ir žodžių darybos pagrindai, aprašytas prefiksacijos procesas. Žinoma, ispanų kalba, kaip ir visos kitos kalbos, laikui bėgant keitėsi, atsirado naujų žodžių, todėl žodžių daryba imta tyrinėti plačiau. Šiuo metu yra daug

dėmesio vertų ispanų kalbos žodžių darybos darbų: Alvaro Ezquerros (1996), Ramono Almelos (1999), Davido Serrano Doladero (1995), Mervyno F. Lango (2009), Soledados Várelos Ortigos (2005), Izabelės Rodríguez Ponce (2002) ir kt. Darbuose įtvirtinama, kas yra žodžių daryba, kokie yra žodžių darybos būdai, koks jos ryšys su kitais mokslais, analizuojama prefiksacija ir su ja susiję žodžių darybos procesai. Šiuo metu pagrindinė institucija, prižiūrinti ispanų kalbą ir leidžianti žodynus, yra *Real Academia Española*.

Kiekviename žodžių darybos veikale yra atskirai aptariamas, analizuojamas prefiksacijos procesas, kuris tyrinėjamas šiame darbe.

Apie prefiksaciją daugiausia parašyta Gaivenio, Keinio, Kniūkštos, Urbučio darbuose ir „Dabartinėje lietuvių kalbos gramatikoje“, taip pat „Gramática descriptiva de la lengua española“, „Nueva gramática de la lengua española“, Lango ir Ezquerros darbuose, todėl toliau darbe remiamasi šiais šaltiniais.

Šiame darbe aptariama lietuvių ir ispanų kalbų prefiksacija: bendrybės ir skirtumai. Jei reikia, papildoma savo pastebėjimais.

Darbo objektas, tikslas ir uždaviniai. Šio darbo **objektas** yra lietuvių ir ispanų kalbų prefiksacija. **Tikslas** – nustatyti prefiksacinės darybos paraleles ir esminius skirtumus, kuriuos lemia bendra kilmė, savita raida ir skirtingi kalbų tipai. Kad tikslas būtų pasiektas, keliami tokie **uždaviniai**:

- 1) nustatyti, kokios kalbos dalys abiejose analizuojamose kalbose daromos su prefiksais ir jas išanalizuoti, sudaryti abiejų analizuojamų kalbų kiekvienos kalbos dalies prefiksacijos palyginamąsias lenteles;
- 2) aptarti prefiksus, kilusius iš lotynų ir senovės graikų kalbų; nustatyti, ar abiejose analizuojamose kalbose jų reikšmės sutampa;
- 3) nustatyti prefiksacinės veiksmažodžių darybos panašumus ir skirtumus; išsiaiškinti, ar prefiksais abiejose kalbose keičiamas veiksmažodžių veikslas ir veiksmo pobūdis;
- 4) nustatyti prefiksacinės vardažodžių darybos panašumus ir skirtumus ir išsiaiškinti, ar tam tikri vardažodžių prefiksai suteikia dariniams tokias pat reikšmes;
- 5) ištirti su prefiksacija susijusius reiškinius.

Tiriamoji medžiaga ir metodai. Pagrindiniai **tiriamosios medžiagos** šaltiniai – abiejų kalbų gramatikos, žodynai ir kai kurie žodžių darybos veikalai. Tiriamoji medžiaga buvo analizuojama ir klasifikuojama. Reikia pripažinti, kad šio darbo apimtis nėra didelė, todėl palyginami dažniau vartojami ar produktyvūs prefiksai, jų reikšmės ir daromos išvados. Šis darbas yra formaliojo pobūdžio ir tai – ne vienintelis būdas žodžių darybai palyginti. Šiame darbe

pasirinktos lietuvių ir ispanų kalbos todėl, kad darbo autorė šias dvi kalbas studijuoja ir tai yra puikus būdas dar geriau pažinti savitas kalbų struktūras.

Darbo struktūra. Šį bakalauro darbą sudaro anotacija, įvadas, teorinė ir tiriamoji dalys, išvados, literatūros sąrašas, elektroninių šaltinių sąrašas ir santrauka anglų kalba. Įvade supažindinama su žodžių daryba, prefiksacija, motyvuojamas temos pasirinkimas, pristatomas darbo objektas, tikslai ir uždaviniai, tiriamoji medžiaga ir metodai. Teorinėje dalyje pristatomos teorinės žodžių darybos analizės prielaidos lietuvių ir ispanų kalbose, aptariamos sąvokos, aktualios šiame darbe, pristatomi minėtų kalbų žodžių darybos būdai, aptariama, kuo prefiksai skiriasi nuo prefiksoidų, parasintezės problema. Tiriamojoje dalyje analizuojama abiejų kalbų prefiksacija: prefiksai, paveldėti iš lotynų ir senovės graikų kalbų¹, sudaroma palyginamoji lentelė; veiksmažodžių prefiksai, jie skiriami į keičiančius veikslą ir keičiančius veiksmo pobūdį, aiškinamasi, kokiais būdais šios dvi rūšys reiškiamos kalbose, sudaroma palyginamoji lentelė; vardažodžių (daiktavardžių ir būdvardžių) prefiksai, siekiama išsiaiškinti, ar prefiksai suteikia dariniui tokią pat reikšmę, pateikiamos palyginamosios lentelės; parasintezės reiškiny, siūloma išskirti keturias parasintezės rūšis, susijusias su prefiksacija, kiekviena iš jų analizuojama plačiau, pateikiami pavyzdžiai ir palyginamoji lentelė. Išvadose apibendrinama visa pateikta medžiaga, lietuvių ir ispanų kalbų prefiksacijos panašumai ir skirtumai. Darbo pabaigoje pateikiamas 24 pozicijų literatūros sąrašas ir 3 elektroniniai šaltiniai. Darbe yra 5 palyginamosios lentelės.

¹ Lietuvių kalboje vadinami tarptautiniais arba neoklasikiniais prefiksais. Terminas *neoklasikiniai prefiksai* vartojamas ir pagrindžiamas Linos Inčiuraitės-Noreikienės disertacijoje „Dabartinės lietuvių kalbos vardažodžių su (neo)klasikiniais elementais morfeminė sandara ir daryba“ (2017).

1. Teorinės žodžių darybos analizės prielaidos lietuvių ir ispanų kalbose

Žodžiais žmonės reiškia savo mintis, jausmus, pateikia informaciją, bendrauja. Žodynas nuolat plečiamas ir atnaujinamas. Vieni žodžiai pasensta, tampa nebevertinami, juos keičia nauji. Šią žodžių kaitą lemia jų vartotojai, kurie vienus žodžius keičia kitais, populiarina pastarųjų vartoseną. Taigi žodžiai glaudžiai susiję „su visuomene, jos raida ir susiskaidymu“ (Jakaitienė 2009: 8). Tačiau terminas *žodis* yra daugiareikšmis ir neretai sunku suprasti, apie kokį vienetą yra kalbama. Įvairiuose lingvistiniuose tyrimuose randama šio termino pakaitų ir vienas iš jų yra *leksema*. **Leksema**, anot Jakaitienės, yra „kalbos sistemos vienetas, turintis vieną reikšmę ir raišką, kurią sudaro visų jo galimų morfologinių formų garsinis pavidalas“ (Jakaitienė 2009: 28). Tai reiškia, kad dviem skirtingais žodžiais arba vienu žodžiu būtų galima laikyti vieną leksemą: *kambarį* ir *kambaryje*. Todėl šiame darbe laikomasi nuomonės, kad terminas *žodis* atitinka *leksemą*.

Žodynas plečiamas įvairiais būdais, tačiau ne visus juos galima priskirti žodžių darybai. Dažnai nauji žodžiai ateina į kalbą įvairių kontaktų keliu iš kitų kalbų. Šie žodžiai vadinami skoliniais. Skoliniai paprastai pritaikomi prie kalbos sistemos, yra teigiamai arba neigiamai kodifikuojami standartinėje kalboje. Pavyzdžiui, teigiamai kodifikuoti yra *stiklas*, *muilas*, *kambarys*, *laivas* ir kt.; neigiamai kodifikuoti yra *bliūdas*, *griekas*, *nabagas*, *ružavas*, *kurtkė*² ir kt. Skolinių rūšis, jų atsiradimą ir pan. tyrinėja kita kalbotyros mokslo šaka – leksikologija. Kaip teigia Keinys (1999: 11–13), žodžių daryba netiria dėl reikšmės raidos ar pakeitimo atsiradusių žodžių³, žodžių bei jų lyčių perėjimo iš vienos kalbos dalies į kitą⁴, suaugtinių žodžių⁵, žodžių trumpinių⁶ ir vertinių⁷. Urbutis (2009) taip pat teigia, kad šie atvejai lieka už darybos sistemos ribų, minėti atvejai dažnai turi būti išmokstami, o procesai nėra morfologinio pobūdžio, todėl lietuvių kalboje homonimai, žodžių bei jų lyčių perėjimas iš vienos kalbos dalies į kitą, abreviatūros, akronimai ir maišiniai nėra žodžių darybos tiriamos sritys. Autorės nuomone, lietuvių kalbininkai be reikalo morfologinę žodžių darybą paprastina iki siaurai suvokiamos derivacijos, be to, atskirais atvejais neįvertina (arba sąmoningai vengia vertinti) kiek retesnių, bet vis dėlto giluminių morfologinės darybos atvejų, pavyzdžiui, paradigmacijos reiškinio įvairovės ir sudėtingumo (dūryba, funkcinė daryba, kalbos ekonomijos reiškiniai darybos procesuose ir pan.), tikrosios funkcinės darybos (konversijos) skyrimo nuo paradigmacijos ir t. t. Tačiau, remiantis Langu (2009: 241–263), Ezquerria

² Pavyzdžiai iš Jakaitienės (2009: 227–234).

³ Pavyzdžiui, kai bendriniai daiktavardžiai vartojami kaip tikriniai (iš žodžių *vilkas*, *žvirblis* atsiradusios pavardės *Vilkas*, *Žvirblis*; iš *aušra*, *gintaras* atsiradę vardai *Aušra*, *Gintaras* ir pan.), (Keinys 1999: 11–12). Taip pat iš žodžių *soledad* (vienatvė), *victoria* (pergalė) atsiradę vardai *Soledad*, *Victoria*.

⁴ Pavyzdžiui, iš būdvardžių *jaunoji*, *geltonkasė* yra atsiradę daiktavardžiai *jaunoji*, *geltonkasė* (Keinys 1999: 12).

⁵ Pavyzdžiui, suaugę žodžių junginiai *devyniasdešimt* (: *devynios dešimtys*).

⁶ Pavyzdžiui, *ES* (: *Europos Sąjunga*), *UE* (: *Unión Europea*).

⁷ Vertiniai – tai žodžiai, sudaryti „iš savo kalbos morfemų, bet pagal kitų kalbų žodžių pavyzdį“ (Keinys 1999: 13), pavyzdžiui, **lygsvara* (lenk. *równowaga*).

(1996), D. Crystalu (1998: 90), galima matyti, kad daugumą atvejų jie vis dėlto priskiria žodžių darybai, todėl šiame darbe toliau laikomasi nuomonės, kad akronimai, maišiniai ir abreviatūros priklauso šiuolaikinei žodžių darybai.

Abreviatūros. Ezquerro (1996: 43) teigia, kad abreviatūra yra žodžio garsų sumažinimas, pasireiškiantis tam tikrų skiemenų praradimu, ir yra naujų žodžių darybos dalis. Mokslininkas pateikia pavyzdžių: *cine* (: *cinematógrafo*), *foto* (: *fotografía*), *profe* (: *profesor*), *zoo* (: *zoológico*) (Ezquerro 1996: 43)⁸. Langas (2009: 260) teigia, kad abreviatūrų analizavimas yra probleminė ispanų žodžių darybos sritis, nes darinys nuo pamatinio žodžio nesiskiria savo reikšme, tačiau yra naudojamas įvairiose sociolingvistinėse situacijose. Tad jei sutrumpinta forma yra „populiari ir ilgalaikė, ji gali pereiti į žodyną“ (Lang 2009: 260). Langas taip pat pripažįsta, kad morfemos *cine*, *moto*, *foto*, *tele* ir pan. tikrai yra sutrumpintos formos, kurios šiuo metu vis dažniau tampa sudurtinių žodžių dalimis (*fotonovela*, *motosierra*, *teleserie*, *cineclub* ir pan.), priešingai nei pilni žodžiai (*cinematógrafo*, *fotografía*, *televisar*), kurie šiuo metu beveik visai nebevartojami (Lang 2009: 261). Lietuvių kalboje taip pat yra tokių pavyzdžių: *autodalys*, *automotoklubas*, *fotoateljė*, *fotolaboratorija*, *mikroekonomika*, *videoaparatura* ir pan. Šiuo atveju matyti, kad sutrumpintos formos vartojamos dažniau, nes kalbos ekonomija yra labai stiprus veiksnys, veikiantis kalbą. Be to, ispanų kalboje, kaip jau minėta, yra darinių, kurie padaromi ne pridėdant afiksą, o jį atimant⁹, todėl galima manyti, kad abreviatūros taip pat yra žodžių darybos dalis. Lietuvių kalboje taip pat yra abreviatūrų, pvz.: *mikriukas* (: *mikroautobusiukas*), *aras* (: *erelis*). Pastarasis pavyzdys lietuvių kalboje apibūdinamas kaip retrogradinė arba atgalinė daryba, kai tariamas pamatinis žodis išskiriamas iš klaidingai jo dariniu palaikyto žodžio (Keinys 1999: 104), tačiau šiuo būdu padarytų žodžių nedaug. Derėtų paminėti, kad lietuvių kalboje abreviatūros laikomos skiemeninėmis santrumpomis, kurios sudarytos „iš trumpinamojo pavadinimo žodžių pradžių“ (Gaivenis, Keinys 1990: 178), pavyzdžiui: *Lima* (: *Lietuvos manufaktūra*), *SODRA* (: *socialinis draudimas*).

Akronimai. Akronimas – tai žodis, suformuotas iš dviejų ar daugiau paeiliui einančių pirmųjų žodžių raidžių (Matthews 2007: 6). Pasak Ezquerros (1996: 46), akronimas nuo abreviatūros skiriasi tuo, kad akronimas yra pats pavadinimas. Langas (2009: 255) teigia, kad modernioje ispanų leksikoje gausu terminų, suformuotų ne tradiciniais būdais (afiksacija ir kompozicija), o derinant pavadinimo žodžių pirmąsias raides, kurios sudaro tik vieną žodį, pvz.:

⁸ Vienas labai specialus abreviatūros atvejis, kaip teigia Ezquerro (1996: 45), yra vieno žodžio pradžios susijungimas su kito žodžio pabaiga arba atvirkščiai. Mokslininkas teigia, kad tai labai moderni ir neseniai naudoti pradėta forma, pvz.: *informática* (: *información automática*), *asérialas* (: *aceros industriales*) ir pan.

⁹ Lot. *nomina posverbalia*.

PRI (: *Partido Revolucionario Institucional*), UNAM (: *Universidad Nacional Autónoma de México*), UE (: *Unión Europea*). Tokių pavyzdžių galima rasti ir lietuvių kalboje, pvz.: LR (: *Lietuvos Respublika*), ES (: *Europos Sąjunga*) ir kt. Langas (2009: 255) teigia, kad akronimai daromi dėl kalbos ekonomijos, nes tuomet išvengiama visiems gerai žinomų ilgų pavadinimų kartojimo. Ezquerro (1996: 46) išskiria tris akronimų rūšis: 1) skaidrus akronimas (isp. *sigla transparente*) – kai turinys gerai žinomas kalbos vartotojams, pvz.: CCOO (: *Comisiones Obreras*), RNE (: *Radio Nacional de España*), TVE (: *Televisión Española*). 2) akronimai, skaitomi paraidžiui (isp. *sigla opaca deletreada*) – kai tariama kiekviena akronimo raidė, pvz.: LP – *elepé*, UHF – *uhachefe* ir kt. 3) akronimas, skaitomas kaip žodis (isp. *sigla opaca leída secuencialmente*), pvz.: AVE (: *Alta Velocidad Española*¹⁰).

Langas (2009: 257–258) teigia, kad patys populiariausi ir visų priimami akronimai greitai tampa pagrindais, iš kurių formuojasi daugiau darinių, pavyzdžiui, jei norima paminėti žmogų, kuris priklauso kažkokiai institucijai, pridedama priesaga *-ista*, o jei kalbama apie tam tikrą judėjimą pridedama priesaga *-ismo*, pvz.: *Partido Socialista Obrero Español* – PSOE – *pesoísta*. Lietuvių kalboje galima matyti panašių pavyzdžių, nes abreviatūros, kurios populiarios kalboje, imamos linksniuoti, pvz.: SODRA: *sodros, sodrai, sodrą, sodra, sodroje*. Taigi pavyzdžiai rodo, kad akronimai ir abreviatūros tampa puikiai funkcionuojančiais žodžiais, kurie prisitaiko prie kalbos sistemos, tampa darūs, o lietuvių kalboje – net linksniuojami.

Maišinys. Maišinio terminas (angl. *blend*) naudojamas nurodyti darybos rūšį tarp dviejų žodžių, kurie neatitinka nei kompozicijos, nei afiksacijos modelių (Lang 2009: 258), pvz.: *cantautor* (: *cantante + autor*), *publirrelaciones* (: *publicidad + relaciones*). Maišiniai sudaromi spontaniškai ir tyčia. Crystalas taip pat pateikia pavyzdžių iš anglų kalbos: *brunch* (: *breakfast + lunch*, *telex* (: *teleprinter + exchange*) (Crystal 1998: 90). Lietuvių kalboje tokie dariniai vadinami okaziniais. Anot Urbučio, okazinių darinių „darytojas tyčia (siekdamas tam tikro efekto) arba nesilaiko dalies produktyvaus tipo (ar potipio) reikalavimų, arba griebiasi neproduktyvaus tipo“ (2009: 324). Taigi okaziniai dariniai lietuvių kalboje daromi nesilaikant kalbai būdingų tendencijų, pvz.: *ponumas, nūnovė, tinginumas* ir kt.

Kaip jau minėta, dariniai ne visuomet turi naują reikšmę (deminutyvai, kai kurie sudurtiniai žodžiai), taip pat jau minėti akronimai, abreviatūros ir maišiniai. Dažnai jie neturi naujos reikšmės, tačiau yra kuriami, todėl vyksta tam tikras procesas, kai sukuriamas naujas žodis. Jeigu abreviatūra, akronimas ar maišinys yra nauja konstrukcija, kuri vartojama sakinyje, eina sakinio dalimi¹¹, kartais net tampa naujo darinio pagrindu ar pradedama linksniuoti, vadinasi, tai yra naujai sudarytas žodis.

¹⁰ Ave – paukštis, todėl šis akronimas turi savo reikšmę, „traukinys toks greitas, kad net skrenda“.

¹¹ Pvz.: *Įstojome į ES* (apl.) ir NATO (apl.). *Šiandien buvau sodroje* (apl., Vt.). *Pagalbą suteikė JAV* (veiksny).

Šių trijų procesų atsiradimas rodo, kad visuomenė ieško naujų būdų žodžiams kurti, todėl juos būtina analizuoti. Nėra jokio kito mokslo, kuris nagrinėtų, kaip vieni žodžiai padaromi iš kitų, taigi šio darbo teorinėje dalyje, remiantis ne tik savo, bet ir užsienio mokslininkų mintimis, abreviatūros, akronimai ir maišiniai laikomi žodžių darybos dalimi. Šie reiškiniai neišvengiamai minimi teorinėje dalyje, siekiant parodyti prefiksacijos vietą bendrame darybos reiškinio kontekste, aišku, verti gerokai didesnio dėmesio. Deja, darbo apimtis ir tema verčia tai palikti ateities darbams.

Daugybė žodžių kalboje yra padaromi iš jau esančių žodžių. Anot Urbučio, „esmingiausias ir normaliomis kalbos raidos sąlygomis našiausias leksikos papildymo bei atnaujinimo būdas yra naujų žodžių sudarymas iš jau esamų kitų žodžių“ (Urbutis 2009: 37). Nauji žodžiai atsiranda iš jau esančių keičiant jų morfologinę struktūrą. Toks procesas vadinamas žodžių daryba. Svarbu tai, kad žodžių daryba yra dvejopa sąvoka, nes tai ne tik kalbos reiškinys, bet ir tą reiškinį tirianti mokslo šaka. Šio mokslo objektas – kaip vartojamieji žodžiai yra padaryti ir kaip tie žodžiai daromi. „Kalbotyros terminų žodyne“ (1990: 242) rašoma, kad žodžių daryba turi dvi reikšmes: „1) Visuma procesų ir taisyklių, kuriomis iš vieno kalboje vartojamų žodžių morfologinėmis priemonėmis yra padaromi kiti žodžiai. 2) Kalbos mokslo šaka, kurios objektą sudaro turimų ir naujų žodžių darymo morfologiniai būdai ir priemonės“ (KTŽ 1990: 242). „The Concise Oxford Dictionary of Linguistics“ (2007: 99–100) teigiama, kad žodžių daryba: 1) tai bet kokie pakitimai, kuriuose žodžio forma ar struktūra yra pakeičiama nuosekliais procesais; 2) morfologijos šaka, kuri tiria, kaip vienas žodis iš kito padaromas afiksais ar kitais formantais. Langas (1990: 11) teigia, kad žodžių daryba, kaip kalbotyros mokslo šaka, tiria, kaip kuriama ir atnaujinama leksika, ir kaip šie procesai suprantami. „Diccionario básico de lingüística“ priduriama, kad žodžių daryba yra procesas, kurio metu „afiksas prisijungia prie leksemos. Afiksai gali būti trijų rūšių: prefiksai, sufiksai ir infiksai“¹² (DBL 2005: 77). Matyti, kad lietuvių, anglų ir ispanų kalbų kalbotyros žodynuose žodžių darybos apibrėžimas iš esmės toks pat, todėl jis tinka tiek lietuvių, tiek ispanų kalbai. Šiame darbe analizuojama ne kalbotyros mokslo šaka, o vienas iš žodžių darybos būdų – prefiksacija.

¹² Čia svarbu paminėti vadinamąją funkcinę darybą. Paulauskienė teigia, kad funkcinė daryba yra tuomet, kai „vienos kalbos dalies žodis be afiksų ima funkcionuoti kitos kalbos dalies reikšmė“ (Paulauskienė 1994: 38). Taip yra ispanų kalboje, pvz.: žodžius *la bonita* (gražuolė) ir *bonita* (graži) skiria artikelis. Pirmasis žodis yra daiktavardis, antrasis – būdvardis. Prie būdvardžio pridėję artikelį turime daiktavardį, pats žodis nesikeičia. Tačiau, autorės manymu, visai kitaip yra lietuvių kalboje. Funkcine daryba tradiciškai laikomi tokie dariniai kaip *begalvis* (būdvardis) ir *begalvis* (daiktavardis), *stiklinė* (būdvardis) ir *stiklinė* (daiktavardis). Remiantis funkcinės darybos apibrėžimu, galime sakyti, kad čia nėra jokių morfologinių pokyčių, taip atrodo ir linksniuojant antrąjį pavyzdį, nes visi linksniai sutampa. Tačiau linksniuojant pirmąjį pavyzdį, galima matyti aiškų skirtumą: N. linksnis *begalviui* (daiktavardis) ir *begalviam* (būdvardis). Akivaizdu, kad kai kurie linksniai sutampa, todėl daiktavardžio ir būdvardžio paradigmos artėja viena prie kitos, tačiau N. linksnis išduoda, kad daiktavardis ir būdvardis turi skirtingas paradigmas, o toks žodžių darybos būdas vadinamas paradigmatika.

Abiejose tiriamose kalbose žodžių **darybos priemonės** yra tam tikri **afiksai**, pridedami prie pirminio žodžio šaknies arba kamieno. Anot Keinio, „žodžių darybos būdai apima turimų žodžių sudūrimą ar praplėtimą afiksais pagal nusistovėjusius kalbos polinkius“ (Keinys 1999: 10). Tiek lietuvių, tiek ispanų kalboje darybos priemonės ir jų taikymo būdai kyla iš morfologijos, todėl abiejų kalbų darybą galima vadinti morfologine. Tam pritaria ir Langas, teigdamas, kad „žodžių darybos būdai yra daugiausia morfologiniai ir nukreipti į įvairias formas ir žodžių dalių derinius“ (Lang 2009: 11).

Pažymėtina tai, kad žodžių daryba ispanų ir lietuvių kalbose gali būti sinchroninė ir diachroninė. Sinchroninė žodžių daryba yra tuomet, kai dariniai tyrinėjami funkcinio aspektu ir remiasi gyvais žodžių darybos santykiais. Urbutis (2009: 41), kalbėdamas apie sinchroninę žodžių darybą, teigia, kad tikslingiau ją būtų vadinti dinamine sinchronija dėl darybos tipų aktyvumo ir produktyvumo. Diachroninė žodžių daryba artimai susijusi su etimologija ir apima istoriją, tai – žodžių tyrinėjimas genetiniu aspektu. Šiame darbe einama sinchroninės analizės keliu.

Šiuolaikinėje kalbotyroje žodžių daryba vis dažniau yra laikoma savarankiška mokslo šaka ne tik lietuvių, bet ir ispanų kalboje. Tačiau, net ir būdama savarankiška, žodžių daryba yra glaudžiai susijusi su morfologija, todėl, kad žodžiai, kaip jau minėta, yra daromi morfologinėmis priemonėmis (prefikais, sufikais ir kompozicijos būdu – abiejose analizuojamose kalbose; fleksijomis – tik lietuvių kalboje). Kaip jau minėta, egzistuoja ir ne tokie populiariūs, tačiau šiuolaikinei žodžių darybai svarbūs dariniai (akronimai, maišiniai ir abreviatūros), kurie veržiasi į daugelį pasaulio kalbų, ne tik į ispanų ir į lietuvių kalbas.

Šiame darbe analizuojama, kokie žodžių darybos būdai lietuvių ir ispanų kalbose yra susiję su prefiksacija, todėl remiamasi formaliu žodžių darybos supratimu, t. y. kokiomis darybos priemonėmis galima padaryti naują žodį. Šiame darbe siekiama palyginti prefiksaciją lietuvių ir ispanų kalbose, todėl kiti žodžių darybos būdai toliau neanalizuojami.

1.1. Darybos motyvacija

Kiekvienas žodis kalboje turi motyvuotą arba nemotyvuotą reikšmę. Kalbose yra daug žodžių, iš kurių sandaros negalima nuspėti jų reikšmės, pavyzdžiui, lietuvių kalboje žodžiai *vyras*, *kaulas*, *vaikas*, *saulė*; *geras*, *blogas*; *trukti*, *rašyti*, *mesti* yra nemotyvuotos reikšmės ir paaiškinti, kodėl jie išreiškiami būtent tokiomis struktūromis, sudėtinga. Galima teigti, kad šie žodžiai yra pirminiai, nes yra paveldėti iš prokalbės, pasiskolinti iš kitų kalbų arba dar koku nors būdu atsiradę kalboje. Taip pat yra ir ispanų kalboje, pavyzdžiui, žodžiai *hombre* (vyras, žmogus), *hueso* (kaulas), *niño* (vaikas), *sol* (saulė); *bueno* (geras), *malo* (blogas) *durar* (trukti), *escribir* (rašyti), *tirar* (mesti) yra nemotyvuotos reikšmės. Tiek lietuvių, tiek ispanų kalboje dariniu laikomas motyvuotos

reikšmės žodis. Akivaizdu, kad žodžiai *vyriškas, kaulinis, vaikiškas, saulėtas; gėris, blogis; trukmė, perrašyti, metimas* ir *hombría* (vyriškumas, žmogiškumas), *huesudo* (kaulinis), *niñera* (auklė), *soleado* (saulėtas); *bondad* (gėris), *maldad* (blogis); *duración* (trukmė), *reescribir* (perrašyti), *tirada* (metimas) yra padaryti iš jau minėtų pirminių ir darybiškai nemotyvuotų žodžių, todėl šie žodžiai vadinami antriniais arba motyvuotos reikšmės žodžiais. Anot Urbučio, darybiškai motyvuotais žodžiais „pavadinamas ne tik norimas daiktas ar dalykas, bet ir nurodomas jo ryšys su kitu (ar kitais)“ žodžiais, o ši motyvacija „susijusi su žodžio sandara“ (Urbutis 2009: 70). Taigi **darybos motyvacija** yra ryšio nustatymas tarp darinio ir pamatinio žodžio.

Kalbėdamas apie darybos motyvaciją Urbutis (2009: 74) pabrėžia, kad sinchroninės žodžių darybos teoretikai darinį dažnai vadina motyvuotu žodžiu, nes darinio funkcionavimas pasireiškia jam būdinga motyvacija. Mokslininkas (2009: 74) teigia, kad tai nėra tikslinga, todėl, kad *motyvacija* ir *motyvuotas žodis* yra platesnės sąvokos ir jos apima ne tik darinius. Pažymėtina ir tai, kad „Nueva gramática de la lengua española“ visi padaryti žodžiai, turintys darybos motyvaciją, vadinami dariniais. Aldona Paulauskienė pritaria šiam teiginiui ir teigia, kad „žodžių darybos motyvacija yra nustatymas ryšio tarp pamatinio žodžio ir darinio“ (1994: 47). Šis ryšys, anot mokslininkės (1994: 47), nustatomas pagal pamatinio žodžio reikšmę (*namas – namelis* „mažas namas“¹³) ir kategorinį skirtumą (*bėgti – bėgimas*¹⁴). Šiame darbe bet kuriuo žodžių darybos būdu padarytas žodis vadinamas **dariniu**. Taip pat svarbu, kad ir lietuvių, ir ispanų kalboje atskiriami derivatai (isp. *derivados*) ir kompozitai (isp. *palabras compuestas; compuestos*).

1.2. Darinio analizė

Jau minėta, kad ryškus darinio bruožas yra jo motyvacija, tačiau, pasak Urbučio, „motyvacijos konstatavimas – tai tik konstatavimas, kad žodžio egzistencija yra pagrįsta, kad reikšmė turi atramą formoje, žodžio sandaroje“ (Urbutis 2009: 81). Anot mokslininko, pagrindinis darybos santykis yra žodžiui formaliai ir semantiškai remiantis kitu žodžiu. Pirmasis žodis vadinamas dariniu, antrasis – pamatiniu žodžiu. Santykis tarp šių žodžių yra vadinamas darybos opozicija. Analizuojamas žodis gali būti laikomas dariniu tik tuomet, kai jis su savo pamatu sudaro darybos opoziciją (Urbutis 2009: 81).

Kiekvienas darinys gali būti analizuojamas, todėl reikia gerai žinoti, kokie yra pagrindiniai šio proceso žingsniai. Norint išanalizuoti darinį, reikia nustatyti, koks yra darybos pamatas, formantas, rezultatas ir reikšmė.

¹³ Pavyzdys iš Paulauskienės (1994: 47).

¹⁴ Pavyzdys iš Paulauskienės (1994: 47).

Savo forma visi dariniai yra dvinariai – turi darybos pamatą ir formantą (Urbutis 2009: 212)¹⁵. Anot Urbučio (2009: 212), **darybos pamato** sąvoka yra trejopa: „1) pamatinis žodis (ar žodžiai), 2) pamatinio žodžio kamienas, kuriuo remiasi darinys, 3) darinio kamienas, likęs atėmus formantą“ (Urbutis 2009: 212). Darybos pamatas M. Dokulilui yra „darinio dalis, bet dar be pakitimų – tokio pavidalo, kaip pamatiniame žodyje“ (Dokulil 1962. 135 cit. iš Urbutis 2009: 214). Šiame darbe pamatinis kamienas – tai bendroji pamatinio žodžio ir darinio dalis. Pavyzdžiui: *priešnuodis* (: *nuodas*), *patiltė* (: *tiltas*), *nelogiškas* (: *logiškas*), *nueiti* (: *eiti*), *pragyventi* (: *gyventi*); *proposición* (: *posición*)¹⁶, *inmaduro* (: *maduro*)¹⁷, *desmentir* (: *mentir*)¹⁸.

Kita svarbi sąvoka yra **darybos formantas**, kuris dažniausiai apibrėžiamas kaip „darybos sandas, kuriuo darinys skiriasi nuo pamato“ (Keinys 1999: 105). Tačiau ši sąvoka yra pernelyg supaprastinta. Teigiama, kad darybos formantai gali būti sufiksai, prefiksai ir fleksijos (pastarųjų nėra ispanų kalboje). Pavyzdžiui: *ati-duoti* (: *duoti*), *kaim-iškas* (: *kaimas*), *gėr-is* (: *geras*); *re-tener* (: *tener*)¹⁹, *universit-ario* (: *universidad*)²⁰, *deriva-ción* (: *derivar*)²¹. Tačiau lietuvių kalboje galima išskirti smulkesnius darybos formantus: 1) grynasis sufiksas: *lyjant* (: *lyja*), *gerai* (: *geras*), *kada* (: *kas*); 2) sufiksas su fleksija: *daržovė* (: *daržas*), *žinovas* (: *žino*); 3) grynasis prefiksas: *nueiti* (: *eiti*), *nelaimė* (: *laimė*); 4) prefiksas su fleksija: *antkaklis* (: *kaklas*); 5) fleksija: *stalius* (: *stalas*), *begalvis* raitelis („raitelis be galvos“), *grėbliakotis* („grėblio kotas“); 6) prefiksas ir sufiksas: *pamorfemiui* (: *morfema*); 7) šaknies balsis: *veisti* (: *visti*)?; 8) sangrąžos afiksas: *laukti* (: *lauktis*). Paulauskienė teigia, kad sangrąžos afiksas neretai turi funkcijas, kurios panašios į prefiksų: „1) su sangrąžos afiksu daromi tik veiksmažodžiai iš veiksmažodžių; 2) sangrąžos afiksas rodo ne žodžių santykius sakinyje, bet modifikuoja kamieno reikšmę (rodo gramatinius pakitimus nominacijos sferoje)“ (Paulauskienė 1994: 36). Anot mokslininkės, didžiausias skirtumas yra tas, kad prefiksas „keičia veikslą, o sangrąža – tranzityvumą“ (Paulauskienė 1994: 37). Žodžių darybai sangrąžos afiksas priklauso tuomet, kai jis turi individualią reikšmę, pavyzdžiui: *lauktis* (: *laukti*), *stebėtis* (: *stebėti*), *tikėtis* (: *tikėti*). Ispanų kalboje taip pat egzistuoja afiksas, kuris panašus į lietuvių sangrąžos afiksą. Tačiau ispanų kalboje „se“ priklauso sintaksei, o ne žodžių darybai, nes individualios reikšmės neturi. Taigi tiksliau darybos formantas apibrėžiamas kaip „formalių darybos priemonių, kuriomis darinys skiriasi nuo pamatinio žodžio, visuma“ (Jakaitienė 1976: 15).

¹⁵ Derėtų atkreipti dėmesį, kad formuluotė nėra visai tiksli, todėl, kad, pavyzdžiui, darinys *aras* ir dūrinys *kasryt* neturi jokių formantų.

¹⁶ Pasiūlymas (: pozicija).

¹⁷ Nesubrendęs (: subrendęs).

¹⁸ Atskleisti (melą) (: meluoti).

¹⁹ Sulaikyti (: laikyti).

²⁰ Universitetinis (: universitetas).

²¹ Daryba (: daryti).

Dar viena sąvoka yra darybos rezultatas arba kitaip – darinys²². Svarbu paminėti tai, kad dariniai kartais turi pakitusius šaknies balsius ar priebalsius ir pakitusius prefiksus. Tačiau čia vyksta dėsningos balsių ir priebalsių kaitos²³, kurios yra natūralios kiekvienoje kalboje. Ispanų kalboje šį procesą dažnai lemia skoliniai iš lotynų kalbos, pavyzdžiui, *acuoso* (: *agua*)²⁴.

Galiausiai, analizuojant darinį reikia nustatyti, kokia yra **darybos reikšmė**. Žodyje paprastai skiriama leksinė ir gramatinė darybos reikšmės. Leksinei reikšmei svarbiausia formali raiškos priemonė yra fonetinė forma, o gramatinei – fleksija (lietuvių kalboje) ir kiti afiksai (abiejose kalbose). Darybos reikšmė, anot Keinio, yra „reikšmė, susidaranti darybos metu iš darybos sandų (pamatinio ar pamatinių žodžių ir darybos formanto) reikšmių ir jų santykio“ (Keinys 1999: 106), pavyzdžiui, *siuvėjas* „tas, kuris siuva“, *siuvykla* „vieta, kurioje siuva“. Ispanų kalboje darybos reikšmės sąvoka tokia pati, kaip ir lietuvių kalboje²⁵.

Šiame darbe analizuojama abiejų kalbų prefiksacija ir kiti su ja susiję darybos modeliai, todėl šiame darbe svarbūs yra darybos pamatas, formantas ir rezultatas. Tačiau, norint palyginti prefiksų funkcijas, taip pat svarbu išsiaiškinti, ar tam tikrų prefiksų reikšmės lietuvių ir ispanų kalbose sutampa, todėl modeliai taip pat lyginami semantiškai.

1.3. Žodžių darybos būdai

Žodžiai lietuvių ir ispanų kalbose daromi įvairiais būdais, taikant skirtingas morfologines žodžių darybos priemones²⁶. Lietuvių kalboje galimos dvi darybos rūšys: derivacija (vedyba) ir kompozicija (dūryba). Derivacija – tai darybos būdai, kuomet darinys padaromas iš vieno pamatinio žodžio ir kurio nors afikso, pvz.: *valg-ykla*, *nu-traukti*, *stal-ius*. Pagal tai derivacija skirstoma į tris darybos būdus: prefiksaciją, sufiksaciją ir paradigmaciją. Kompozicija – tai darybos būdas, kai darinys padaromas iš dviejų žodžių, pvz.: *stal-virš-is*, *kitq-met*. Jei žiūrima tik darybos formanto bendrojo pobūdžio, galima teigti, kad lietuvių kalboje yra keturi pagrindiniai darybos būdai: 1) sufiksacija, 2) prefiksacija, 3) paradigmacija ir 4) kompozicija. Žinoma, kalboje taip pat yra

²² Sąvoka aptarta skyriuje 1.1.

²³ isp. *bases supletivas*.

²⁴ Vandeningas (: vanduo).

²⁵ Tiesa, tiek ispanų, tiek lietuvių kalbotyroje nutylimas faktas, kad darinys gali būti ir be tradiciškai suvokiamos darybos reikšmės. Štai pavyzdžiai, kur aiškiai keičiasi žodžio morfologinė sudėtis, tačiau darinio reikšmė išlieka tokia pati. Taip atsitinka su periferiniais žodžių darybos būdais (minėta skyriuje 1.), daugeliu kompozicijos atvejų, pvz.: *grėbliakotis* (: grėblio kotas), *ojinegro* (: con ojos negros). Urbutis matė tokius atvejus, bet kiek kitoje vietoje: *kirmis* – *kirmėlė*, *utis* – *utėlė*, *skruzdė* – *skruzdėlė*. Nematydamas darybos reikšmės, jis siūlo šių porų nelaikyti darybiškai susietomis, bet reiškinyms atrodo gerokai platesnis ir ignoruoti aiškių morfologinių žodžio pokyčių, paremtų jau esamais žodžiais, bet nesukuriančių naujos reikšmės, nederu.

²⁶ Davidas Crystalas (1998: 90) teigia, kad yra darybos centras ir periferija. Anot jo, anglų kalboje yra keturi pagrindiniai žodžių darybos būdai: 1) prefiksacija, 2) sufiksacija, 3) konversija ir 4) kompozicija. Visi kiti darybos būdai yra mažiau naudojami, tačiau jie taip pat egzistuoja kalboje – 5) reduplikacija, 6) abreviatūros, 7) akronimai, 8) maišiniai (Crystal 1998: 90).

mišriųjų darybos būdų, kurie reiškiasi tuomet, kai žodyje vienu metu yra keli skirtingi darybos būdai, pvz.: *prieštankinis*, *-ė*, *povestuvinis*, *-ė*, *pakylėti*, *paėjėti*. Lietuvių mokslininkai linkę šiuos darinius priskirti mišriosios žodžių darybos tipui. Tačiau kitų šalių mokslininkai šį reiškinį vadina parasinteze²⁷. Šiame darbe stengiamasi vienodinti terminiją, todėl tokių darinių daryba vadinama parasinteze.

Ispanų kalba turi tris pagrindinius žodžių darybos būdus: 1) prefiksaciją, 2) sufiksaciją ir 3) kompoziciją. Taip pat mišrųjį darybos būdą – parasintezę. „Gramática descriptiva de la lengua española“ (1999: 4701– 4702) teigiama, kad veiksmažodžiai, padaryti parasintezės būdu, turi trijų narių struktūrą (prefiksas + pamatinis žodis + sufiksas). Ši struktūra yra paveldėta iš lotynų kalbos²⁸ ir išlikusi ispanų kalboje iki šių dienų, pvz.: *alongar*, *anihilar*, *insacular*²⁹ ir kt. Didžiausias lietuvių ir ispanų kalbų skirtumas yra tas, kad lietuvių kalba yra fleksinė, o ispanų kalba tokio požymio neturi. Dėl šios priežasties lietuvių kalboje žodžius galima padaryti paradigmacijos būdu, o ispanų kalboje to padaryti negalima³⁰. Tačiau įdomu tai, kad ispanai turi būdą, kaip pasidaryti daiktavardžius iš veiksmažodžių nepridedant jokio afikso. Šį būdą galima pavadinti lotynišku terminu *nomina posverbalia*³¹, pvz.: *compra* (: *comprar*)³², *reparto* (: *repartir*)³³. Lietuvių kalboje panašus reiškiny vadinamas dezintegracija. „Kalbotyros terminų žodyne“ teigiama, kad dezintegracija – „pamatinio žodžio kamieno trumpinimas, susijęs su jo perėjimu į darinį“ (1990: 48), pvz.: *čiupena* (: *čiupinėtis*), *gamykla* (: *gaminti*) ir kt. Kitaip tariant, dezintegracija remiasi kokio nors afikso praleidimu arba kamieno sutrumpinimu. Tačiau, anot Urbučio, dezintegracija „nėra specifinis darybos būdas, o tik šalutinis darybos reiškiny“ (2009: 243). Toliau šiame darbe nei *nomina posverbalia*, nei dezintegracija neanalizuojamos.

Taigi galima daryti išvadą, kad abiejose analizuojamose kalbose egzistuoja centriniai darybos reiškiniai (prefiksacija, sufiksacija, kompozicija ir tik lietuvių kalbai būdinga paradigmacija). Visa kita yra periferiniai reiškiniai, kurie šiame darbe plačiau netyrinėjami, nes to nereikalauja darbo tema.

1.3.1. Prefiksacija

Prefiksacija – tai populiarus būdas naujiems žodžiams su prefiksais daryti. „A Dictionary of Linguistics and Phonetics“ rašoma (2011: 382), kad prefiksas – tai afiksas, dedamas prieš žodžio šaknį ar kamieną. Prefiksacijos būdu abiejose analizuojamose kalbose daromi daiktavardžiai,

²⁷ Plačiau apie parasintezę skyriuje 1.3.4.

²⁸ Pavyzdžiui lot. *de-calc-are*, *ex-cortic-are*, *in-carcer-are* (GDLE 1999: 4702).

²⁹ Pavyzdžiai iš GDLE (1999: 4702).

³⁰ Be to, prefiksacijoje lietuvių kalbos fleksija atlieka tam tikrą vaidmenį, o to nėra ispanų kalboje (plačiau apie tai skyriuje 2.).

³¹ isp. *nombres postverbales*

³² Pirkiny (: pirkti).

³³ Pasidalijimas/sandoris (: pasidalinti).

veiksmazodžiai, būdvardžiai irrieveksmiai, pvz.: *podukra* (: *dukra*), *jeiti* (: *eiti*), *negražus* (: *gražus*), *nepelnytai* (: *pelnytai*); *prehistoria* (: *historia*), *convivir* (: *vivir*), *imposible* (: *posible*), *remalmente* (: *malamente*). Prieveksmiai tiek lietuvių, tiek ispanų kalboje prefiksacijos būdu daromi kur kas rečiau nei likusiais³⁴. Lango (2009: 221) pabrėžia, kad tuomet, kai žodis daromas su prefiksu, jis nekeičia savo gramatinės kategorijos. Taigi galima teigti, kad prefiksacija keičia tik žodžio reikšmę, atitinkdama pamatinio žodžio gramatinę kategoriją. Pasak Urbučio (2009: 259), lietuvių kalboje grynčiausia prefiksacijos sfera – veiksmazodžių daryba su prefiksais, pvz.: *už-važiuoti*, *per-augti*, *pra-keikti*. Daiktavardžiai ir būdvardžiai lietuvių kalboje dažniausiai daromi ne tik su prefiksu, bet ir su fleksija, tačiau šiame darbe, remiantis tradicija, laikomi ne parasintezės, o prefiksacijos dalimi. Ispanų kalboje, anot Lango (2009: 221–236), su prefiksais daromi veiksmazodžiai, būdvardžiai ir daiktavardžiai, pvz.: *des-mentir*, *contra-atacar*, *in-cierto*, *a-moral*, *des-uso*, *pos-data*. Ispanų kalboje yra tik keletas atvejų, kai prieveksmiai daromi su prefiksais. Svarbu paminėti tai, kad tradicinėje ispanų kalbos gramatikose buvo manoma, kad kai kurie prefiksai yra kaip neatskiriami artikeliai ir ši interpretacija kurį laiką buvo priartinusi prefiksaciją prie kompozicijos (NGLE 2010: 173), tačiau dabartiniuose darbuose, kuriuose aprašoma ir analizuojama žodžių daryba, ir „Nueva gramática de la lengua española“ (2010: 173) prefiksacija suprantama, kaip žodžių darybos būdas pridedant afiksą žodžio pradžioje.

Tiek lietuvių, tiek ispanų kalboje prefiksacija dažnai gali būti parasintezės dalis³⁵.

Prefiksoidai. Apie prefiksoidus kalba ir lietuvių, ir ispanų mokslininkai, tačiau dėl šio termino vis dar kyla daug diskusijų. Lietuvių kalboje, anot Keinio, prefiksoidas yra „pirmasis dūrinio sandas, turintis priešdėlio bruožų“³⁶ (Keinys 1999: 111). Mokslininkas teigia, kad prefiksoidais galima laikyti *pus-*, *šun-*, kurie neretai rodo „dalyko nepilnumą, netikrumą, menkumą“ (Keinys 1999: 111), pvz.: *pusbrolis*, *pusprotis*, *šundaktaris*, *šunkelis*. Taip pat prefiksoidais lietuvių kalboje laikomi tarptautiniai terminų elementai (Keinys 1999: 111), pvz.: *aero*³⁷: *aerodromas*, *aeronuotauka*; *auto*³⁸: *autokelias*; *foto*³⁹: *fotoefektas*, *fotojuosta*; *tele*⁴⁰: *teletekstas*, *televaizdas*;

³⁴ Kai kurie prieveksmiai lietuvių ir ispanų kalbose daromi ne tik prefiksacijos, bet ir parasintezės būdu (plačiau apie tai skyriuje 2.2.).

³⁵ Plačiau apie parasintezę skyriuje 1.3.4.

³⁶ Lieka klausimas, kuo laikyti darinius, tokius kaip *tarpežis*, *tarplysvis*? Ir kaip analizuoti šiuos žodžius? Neaišku, ar jie padaryti kompozicijos būdu, ar visgi čia būtų galima įžvelgti prefiksoidų atvejį: *tarpežis* („ežių tarpas“) ar *tarpežis* („tarp ežių“). Šiame darbe tai daugiau neanalizuojama, tačiau iškeliamas klausimas, ką daryti su tokiais dariniais, kaip juos klasifikuoti?

³⁷ *Aero* – [gr. *aēr* — oras], „pirmoji sudurtinių žodžių dalis, rodanti jų sąsają su oru, dujomis, aviacija“ (TŽŽ_e).

³⁸ *Auto* – [gr. *autos* — pats], „pirmoji sudurtinių žodžių dalis, reiškianti savo, savas; savaiminis, automatinis; savaeigis, automobilinis“ (TŽŽ_e).

³⁹ *Foto* – [gr. *phōs* (kilm. *phōtos*) — šviesa], „pirmoji sudurtinių žodžių dalis, rodanti sąsają su šviesa arba su fotografija“ (TŽŽ_e).

⁴⁰ *Tele* – [gr. *tēle* — toluoje, toli], „pirmoji sudurtinių žodžių dalis, reiškianti veiksmą per tolimą atstumą, vykdymą iš tolo, sąsają su televizija“ (TŽŽ_e).

*turbo*⁴¹: *turbogeneratorius*, *turbovariklis*. Pastebėtina tai, kad žodžiai, daromi su lietuviškais prefiksoidais *pus-* ir *šun-*, nėra vien prefiksacijos dalis, todėl, kad neretai kinta ir darinio galūnė. O žodžiai, padaryti su tarptautiniais arba neoklasikiniais prefiksoidais, nekeičia galūnės, todėl yra grynosios prefiksacijos pavyzdžiai.

Ispanų kalboje terminu prefiksoidai (isp. *prefijoides*) sutartinai vadinami „graikiškos ar lotyniškos kilmės elementai, kurie labai produktyvūs modernioje leksikoje“ (Lang 2009: 237). Ispanų mokslininkai nesutaria dėl šio termino, nes vieni šiuos elementus laiko kompozicijos dalimi⁴², o kiti kalba apie prefiksacijos procesą. Ginčai kyla todėl, kad minėti elementai yra semantiškai ir sintaksiškai savarankiški. Elementai *tele*, *radio*, *foto* turi visiškai kitokį semantinį svorį nei prefiksai *ante-*, *contra-* arba *des-*. Pirmieji elementai gali funkcionuoti kalboje ne tik kaip prefiksai, bet (kai kurie) ir kaip atskiros leksemos, pvz.: *una foto* (nuotrauka), *la tele* (televizorius) (Lang 2009: 237). Pavyzdžiuose *filólogo* (filologas), *náutico* (susijęs su jūrininkyste), *fonoteca* (garso biblioteka), *radiodifusión* (transliacija) akivaizdžiai matyti, kad elementai *filo-*, *naut-*, *fono-*, *radio-* funkcionuoja kaip prefiksai. Kituose žodžiuose, pvz.: *bibliófilo*, *astronauta*, *audífono*, matyti, kad tie patys elementai yra sufiksų pozicijoje, tačiau šie atvejai kalboje labai reti. Anot Lango, šie elementai yra „produktyvūs tik tuomet, kai atlieka prefiksų funkciją, todėl yra vadinami prefiksoidais“ (Lang 2009: 237). Autorės manymu, išlieka klausimas, ar elemento, kuris gali atsidurti ne tik prefikso, bet ir sufikso pozicijoje, negalima laikyti dūrinio elementu?

Taigi ispanų kalboje prefiksoidais laikomi tik iš lotynų ir senovės graikų kalbų kilę elementai, o lietuvių kalboje, be tarptautinių ar neoklasikinių elementų, taip pat yra ir savų elementų, su kuriais padaroma nemažai žodžių. Galima daryti prielaidą, kad pagrindinis leksemos vartimo prefiksoidu požymis yra darinių su tuo elementu gausumas. Šiame darbe tokie elementai laikomi prefiksacijos, o ne kompozicijos dalimi.

1.3.2. Paradigmacija

Paradigmacija, kaip jau minėta, būdinga tik lietuvių kalbai. Paulauskienė siūlo galūnę vadinti fleksija, kuri yra „kitamoji žodžio dalis, rodanti gramatinės žodžio reikšmės ir jų sąlygojamą sintaksinį žodžių ryšį sakinyje“ (Paulauskienė 1994: 35). Tačiau, derėtų pastebėti, kad ne visi žodžiai turi galūnes⁴³. Fleksija, anot Paulauskienės, atlieka dvi funkcijas – „rodo žodžio santykį su kitais frazės žodžiais ir įformina jį kaip leksemą“. Suprantama, kad fleksija „gali įeiti į darybos

⁴¹ *Turbo* – reiškia varymą turbina.

⁴² „Nueva gramática de la lengua española“ tokie elementai apibūdinami terminu *bases compositivas cultas*. Tai reiškia, kad šie elementai priskiriami kompozicijai (plačiau apie tai NGLE 2010: 203). Tačiau šiame darbe remiamasi mintimi, kad tokie elementai turėtų būti vadinami prefiksoidais.

⁴³ Fleksijų neturi veiksmažodžio bendratys,rieveiksmiai, negimininės būdvardžio formos.

formantą, kurio kitas elementas yra arba priesaga, arba priešdėlis“ (Urbutis 2009: 260). Urbutis pateikia priežastį, kodėl taip yra:

„Ne tik galūnių, bet ir priesagų vediniuose skirtinga galūnė (paradigma) neretai jau leidžia kartu kalbėti apie skirtingą darybos formantą. Iš grynios priesagos dažnai visiškai neaišku, kuris darybos formantas turimas galvoje: jei, pavyzdžiui, nurodoma priesaga –*in-*, dar nežinia, kurio tai formanto – *-inis*, *-ė*, *-inti*, *-inys* ar dar kurio kito – komponentas. Štai kodėl žodžių darybos apraše daug patogiau priesagas nurodinėti sykiu su galūne. Be to, toks įprotis geriau dera su teoriniu reikalavimu darinius skaidyti binariškai“ (Urbutis 2009: 262).

Keinys (1999: 109) teigia, kad su fleksijomis daromi būdvardžiai ir daiktavardžiai, pvz.: *iškilas* (: *iškilo*), *ilgis* (: *ilgas*). Tai šiame darbe labai svarbu, nes, kaip jau minėta, daiktavardžių ir būdvardžių prefiksacija dažniausiai nėra gryna, o ją lydi paradigmacija, pvz.: *antpirštis*, *požemis*, *pokvailis* ir kt. Reikia priminti tai, kad ispanų kalbos žodžiai fleksijų neturi. Taip pat paradigmacijos būdu lietuvių kalboje „yra padarytas vienas kitas skaitvardis, pavyzdžiui, kelintiniai skaitvardžiai *dešimtas*, *-a* (...) ir įvardis *keliadešimtas*, *-a*“. Derėtų paminėti, kad lietuvių kalboje su fleksijomis daromi daiktavardžiai iš prefiksinių veiksmažodžių, pvz.: *nuokvaka* (: *nukvakti*), *nuosaka* (: *nusakyti*), *nuotrupa* (: *nutrupėti*). Pasak Urbutio, „lietuvių kalboje yra nemažai darinių, kuriuose galūnė yra vienintelė darybos priemonė“ (Urbutis 2009: 261). „Dabartinėje lietuvių kalbos gramatikoje“ (2006: 99–139) šie dariniai vadinami galūnių vediniais, pvz.: *apklausa*, *kančia*, *poelgis*, *skundas*, *greitis*, *juokas*, *šaltis*, *kvailys*, *ėdžios*, *puodžius*⁴⁴ ir kt. Šiame darbe paradigmacija analizuojama tik tuomet, kai žodis daromas ne tik su prefiksu, bet ir su fleksija⁴⁵.

1.3.3. Kompozicija

Dariniai tiek lietuvių, tiek ispanų kalboje sudaromi ne tik prefiksacijos, sufiksacijos ar paradigmacijos, bet ir kompozicijos būdu. Kompozicija yra dūrinių darymo procesas, o dūriniais vadinami žodžiai, sudaryti iš dviejų ar daugiau pamatinių žodžių (Matthews 2007: 70). Šiuo būdu abiejose analizuojamose kalbose gali būti daromi daiktavardžiai, būdvardžiai, kai kurie skaitvardžiai ir įvardžiai, pvz.: *kraujagyslė*, *pusmetis*, *piktžolė*, *rūgpienis*, *naujadaras*, *baltakartis*, *auksaširdis*, *gėlavandenis*, *ilgakasė*, *baltaodis*, *saldžiarūgštis*, *keliolika*, *penkiolika* ir kt.; *vanagloria* (išpuikimas), *compraventa* (prekyba (pirkimas-pardavimas)), *bancarrota* (bankrotas), *pelirrojo* (raudonplaukis), *sociocultural* (sociokultūrinis), *agridulce* (karčiai saldus), *verdiazul* (žaliai

⁴⁴ Pavyzdžiai iš DLKG (2006: 99–139).

⁴⁵ Ši darybos būdą, autorės manymu, geriau vadinti paradigmacija, o ne galūnine daryba, nes, anot Antano Smetonos, „paradigmacijos darybos formantu laikoma fleksijų komplektu išreiškiama paradigma, o ne pati fleksija“ (2005: 86). Būtent dėl šios priežasties darybos būdas vadinamas paradigmacija, o ne *fleksacija.

mėlynas), *cualquiera* (bet koks), *veintiuno* (dvidešimt vienas) ir kt. Taip pat derėtų pridurti, kad, anot Paulauskienės, viduje dūrinius galima „klasifikuoti į tuos, kurie sudaryti iš dviejų savarankiškų žodžių kamienų, ir tuos, kurie sudurti iš vieno savarankiško, o kito tarnybinio žodžio“⁴⁶ (Paulauskienė 1994: 49).

Svarbu tai, kad dūriniai abiejose analizuojamose kalbose dažnai neturi naujos darybos reikšmės, pvz.: *grèbliakotis* (= *grèblio kotas*), *grindjuostė* (= *grindų juosta*); *ojinegro* (= *ojos negros*). Šie kompozijos variantai egzistuoja kalboje kaip sinonimai, todėl būtų galima teigti, kad jie atsirado dėl kalbos ekonomijos. Lietuvių kalboje tokiais atvejais sutaupome vieną žodį, tačiau ispanų kalboje frazės labai skiriasi ir skirtumas akivaizdus, pvz.: galima sakyti *Es un chico ojinegro* arba *Es un chico que tiene ojos negros*⁴⁷.

Langas (2009: 100) teigia, kad dūriniai ispanų kalboje sudaryti iš dviejų žodžių, kurių gramatinė kategorija gali būti tokia pati arba skirtinga (N + N, N + Adj, V + N), tačiau kartais žodžių skaičius dūrinyje pakyla iki trijų, nes kalbos struktūra reikalauja prielinksnio, pavyzdžiui, *bocacalle*⁴⁸ (: *boca de la calle*). Paprastai ispanų kalboje dūriniui sudaryti reikia dviejų pamatinių žodžių, tačiau nėra keistas ir trijų pagrindinių žodžių dūrinys, pavyzdžiui, *limpiaparabrisas*⁴⁹ (*limpiar* + *parar* + *brisas*); *sabelotodo*⁵⁰ (*saber* + *lo* + *todo*: *una persona que presume de sabia sin serlo*⁵¹). Taip pat vertėtų paminėti, kad ispanų kalboje yra keletas atvejų, kai dūrinys turi daugiau nei tris žodžius, pvz.: *correvedile*⁵² (*correr* + *ver* + *y* + *decir* + *le*: *una persona que lleva y trae cuentos y chismes*⁵³). Lietuvių kalboje dūrinys remiasi dviem pamatiniais žodžiais, o „darybos metu dūriniai gauna galūnę“ (Keinys 1999: 108). Kartais lietuvių, kaip ir ispanų, kalboje galimi ir trišakniai dūriniai, pavyzdžiui, *sienlaikraštis*, *bendrakeivis*. Tačiau jie, priešingai nei ispanų kalboje, nepadaryti vienu darybos žingsniu: 1) *laikraštis* (*laikas* + *raštas*), 2) *sienlaikraštis* (*siena* + *laikraštis*); 1) *keivis* (: *kelias* + *eiti* + *-vis*), 2) *bendrakeivis* (: *bendras* + *keivis*). Taip pat, kaip jau minėta, dūriniai gauna fleksiją, o ispanų kalba fleksijų neturi.

Ir lietuvių, ir ispanų kalboje galima matyti, kad neretai dūrinys turi jungiamąjį elementą žodžio viduryje, ten, kur susijungia du žodžiai, todėl dūrinių modelis analizuojamose kalbose neretai yra panašus. Lietuvių kalbotyroje jungiamasis elementas dažniausiai vadinamas jungiamuoju balsiu, pavyzdžiui, *kraujagyslė*, o ispanų kalbotyroje – koregavimo balsiu [i].

⁴⁶ Pavyzdžiui, *bendrabutis* ir *priebutis* (Paulauskienė 1994: 48).

⁴⁷ *Tamsiaakis vaikas* arba *Vaikinas, kuris turi tamsias akis*.

⁴⁸ Sankryža.

⁴⁹ Valytuvai.

⁵⁰ Visažinis.

⁵¹ <http://dle.rae.es/?id=Wsustft> (žiūrėta 2017-01-17).

⁵² Žmogus, kuris pasakoja išgalvotas istorijas ir anekdotus.

⁵³ <http://dle.rae.es/?id=AzNkSfF> (žiūrėta 2017-01-17).

Koregavimo balsis reikalingas tuomet, kai pirmasis dūrinio žodis baigiasi [o]⁵⁴ arba [a]⁵⁵, pvz.: *altibajo*⁵⁶ (: *alto* + *bajo*), *vinicultura*⁵⁷ (: *vino* + *cultura*), *perniquebrar*⁵⁸ (: *pierna* + *quebrar*) ir kt. (Lang 2009: 103). Pasak Lango, koregavimo balsis paprastai atsiranda dėl fonologinių priežasčių (2009: 103).

Šiame darbe kompozicija aprašoma todėl, kad ji paaiškina prefiksoidų buvimą ir parasintezę. Kompozicija analizuojama tik tuomet, kai yra parasintezės dalis.

1.3.4. Parasintezė

Parasintezė yra vienas iš žodžių darybos būdų, kai „prie žodžio vienu metu pridedamas ne tik prefiksas, bet ir sufiksas“ (Lang 2009: 241). „Diccionario básico de lingüística“ (2005: 1065) teigiama, kad vienintelė parasintezės sąlyga yra ta, kad kalboje negali egzistuoti žodis su vienu iš afiksų. Daugelis lietuvių mokslininkų parasintezę laiko mišriąja daryba. Tačiau, autorės manymu, tik keli atvejai gali patekti į mišriąją darybą. Kitus atvejus derėtų priskirti parasintezei. Taip pat yra mokslininkų, kurie parasintezę vadina prefiksacija-sufiksacija. Anot Urbučio, „prefiksacijai-sufiksacijai priklauso priešdėlio ir priesagos vediniai, šalia kurių arba visai nėra atitinkamų vedinių tik su priešdėliu ar su priesaga, arba, jeigu ir yra, jie su analizuojamu priešdėliu ir priesagos vediniu nesudaro darybos opozicijos (semantiškai jo nepamatuoja)“ (Urbutis 2009: 340). Būtent šis apibrėžimas tinka parasintezei. Čia susiduriama su terminų nevienodumu, tačiau Urbučio minėta prefiksacija-sufiksacija šiame darbe vadinama parasintezė. Šiame darbe parasintezė analizuojama todėl, kad daugelis jos atvejų yra susiję su prefiksacija.

Ispanų kalboje parasintezė yra produktyvus žodžių darybos būdas. Dažniausiai parasintezės būdu ispanų kalboje daromi veiksmažodžiai. „Gramática descriptiva de la lengua española“ (GDLE 1999: 4702) teigiama, kad veiksmažodžių parasintetinės struktūros yra labai senos ir didelę jų dalis paveldėta iš lotynų kalbos. „Kaip ir lotynų, taip ir ispanų kalboje (ir kitose romanų kalbose) veiksmažodžių daryboje parasintezės būdu pamatiniai žodžiai dažniausiai yra tik daiktavardžiai ir būdvardžiai“ (GDLE 1999: 4702)⁵⁹. „Parasintetiniai veiksmažodžiai turi trijų narių struktūrą: prefiksas + pamatinis žodis + sufiksas“ (GDLE 1999: 4701). Su prefiksais yra *a-*, *en-* ir sufiksais *-izar*, *-ificar*, *-ecer*, *-ar* (Lang 2009: 242) parasintezės būdu daromi veiksmažodžiai iš daiktavardžių, pvz.: *en-caj-ar* (derėti, pritaikyti, tikti), *en-tramp-ar* (įvilioti į pinkles), *a-boton-ar*

⁵⁴ Yra išimčių, pavyzdžiui, *sordomudo* (: *sordo* + *mudo*) (Lang 2009: 103).

⁵⁵ Tokie atvejai pasitaiko labai retai. Jei pirmasis žodis baigiasi [a], dažniausiai [a] lieka dūrinyje, pavyzdžiui, *bancarrota* (: *banca* + *rota*) (Lang 2009: 104).

⁵⁶ Sėkmės ir nesėkmės.

⁵⁷ Vynuogininkystė.

⁵⁸ Išsisukti/susilaužyti koją.

⁵⁹ Plačiau apie tai GDLE (1999: 4701–4749).

(užsegti sagas) ir kt. Su šiais prefiksais padaroma daugiausiai žodžių parasintezės būdu (GDLE 1999: 4704). Su prefiksais *a-*, *en-* ir sufiksais *-ar*, *-ecer* daromi veiksmažodžiai iš būdvardžių, pvz.: *en-dur-ecer* (sukietėti), *en-alt-ecer* (išgirti), *en-trist-ecer* (nuliūsti), *en-roj-ecer* (paraudonuoti), *a-segur-ar* (užtikrinti) ir kt. Taip pat veiksmažodžiai parasintezės būdu daromi su prefiksais *des-*, *con-*, *entre-*, *inter-*, *ex-*, *e-*, *es-*, *per-*, *pro-*, *re-*, *res-*, *so-*, *son-*, *sobre-*, *trans-*, *tras-*, pvz.: *descortezar* (nulupti, nužievinti), *deshumanizar* (dehumanizuoti), *contemporizar* (delsti), *interpaginar* (įdėti tarp (knygos) lapų), *reembolsar* (atlyginti), *transformar* (transformuoti) ir kt. Parasintezėje prefiksas *des-* yra dažnesnis nei kiti. Be minėtos veiksmažodžių darybos, parasintezės būdu ispanų kalboje daromi būdvardžiai iš daiktavardžių su prefiksu *a-* ir sufiksu *-ado*, pvz.: *a-naranj-ado* (oranžinis), *a-caracol-ado* (sraigės formos), *a-mujer-ado* (moteriškas (apie vyrą)), *a-canal-ado* (gofruotas)⁶⁰ ir kt. Šios parasintezės rūšys darbe analizuojamos dėl prefiksacijos jose.

Dar viena, tačiau šalutinė, parasintezės rūšis ispanų kalboje yra tuomet, kai vienu metu žodis daromas sufiksacijos ir kompozicijos būdais, pvz.: *picapedrero*⁶¹ (*picar* + *piedras* + *-ero*), *ropavejero*⁶² (*ropa* + *vieja* + *-ero*) ir kt. Šiame darbe tai neanalizuojama, todėl, kad neturi sąsajos su prefiksacija.

Lietuvių kalboje, kaip jau minėta, parasintezė dažniausiai laikoma prefiksacija-sufiksacija. Pasak Urbutio, „lietuvių kalboje prefiksacijos-sufiksacijos tipai kiek aktyviau reiškiasi būdvardžių daryboje“, pvz.: *povestuvinis*, *prieštankinis* (Urbutis 2009: 340). Taip pat tokią darybą galime matyti veiksmažodžiuose, pvz.: *paėjėti*, *pakylėti*, *pametėti*⁶³ ir kt., irrieveiksmiuose, pvz.: *paeiliui*, *pakeliui*, *pranakčiui* ir kt.

Taigi šiame darbe parasintezė analizuojama⁶⁴ tuomet, kai prefiksacija yra jos dalis.

⁶⁰ Pavyzdžiai iš Lango (2009: 243).

⁶¹ Akmentašys. Įdomu tai, kad šis pavyzdys, išverstas į lietuvių kalbą, taip pat yra parasintezės darinys: kompozicija + fleksija.

⁶² Žmogus, kuris perka ir parduoda dėvėtus drabužius.

⁶³ Šiuos atvejus komentuoti gana sudėtinga, nes neaišku, kaip jie padaryti. Galima teigti, kad *paėjėti* padarytas iš veiksmažodžio su prefiksu: *paėjėti* (: *paeiti*). Taip pat yra kitas atvejis – *pašokinėti*. Šis darinys gali būti sudaromas iš veiksmažodžio su prefiksu arba veiksmažodžio su sufiksu: *pašokinėti* (: *šokinėti* / *pašokinėti*).

⁶⁴ Žr. skyriuje 2.2.

2. Prefiksacija lietuvių ir ispanų kalbose

2.1. Prefiksacija

Kaip jau minėta, prefiksacija tiek lietuvių, tiek ispanų kalboje yra žodžių darybos būdas, kai prie jau egzistuojančio žodžio pridedamas afiksas žodžio pradžioje. Abiejose tiriamose kalbose prefiksai nekeičia žodžio kategorinės reikšmės, o tai reiškia, kad žodis į kitą kalbos dalį neperkeliamas: iš daiktavardžių daromi daiktavardžiai, iš būdvardžių daromi būdvardžiai, iš veiksmažodžių daromi veiksmažodžiai. Kaip jau minėta, prieveiksmai su prefiksais abiejose kalbose daromi retai, o kitos kalbos dalys su prefiksais nedaromos. Lietuvių kalboje prefiksų yra 19: *at-* (*ata-*, *ato-*), *ant-* (*anta-*), *ap-* (*api-*, *apy-*), *be-*, *į-* (*in-*, *im-*), *iš-*, *ne-*, *nebe-*, *nu-* (*nuo-*), *pa-* (*po-*), *par-*, *per-*, *pra-* (*pro-*), *pri-* (*prie-*), *prieš-*, *su-* (*sq-*, *sam-*, *san-*), *te-*, *tebe-* už- (*užu-*, *užuo-*, *ūž-*). Kiti prefiksai, vartojami kalboje, yra pasiskolinti iš lotynų ir senovės graikų kalbų⁶⁵ ir vadinami tarptautiniais arba neoklasikiniais. Ispanų kalboje prefiksai skirstomi į dvi rūšis: 1) nuosavi (isp. *no cultos*, *vulgares*), 2) paveldėti iš lotynų ir senovės graikų kalbų (isp. *cultos*). Nuosavi prefiksai yra prefiksai, pritaikyti prie ispanų kalbos, o paveldėti – tiesiogiai perimti iš lotynų ir graikų kalbų. Nuosavų prefiksų ispanų kalboje yra nedaug, pvz.: *des-*, *en-* (*em-*), *entre-*, *re-* (*requete-*), *sin-*, *sobre-*. Neretai net sudėtinga pasakyti tikslų skaičių, nes tas pats prefiksas gali būti ir ispaniškas, ir lotyniškas ar graikiškas. Tačiau čia susiduriama su klausimu, kaip atskirti, kurie prefiksai yra ispaniški, o kurie lotyniški ar graikiški bei koks jų skyrimo pagrindas. Įdomu tai, kad tas pats prefiksas gali turėti kelias reikšmes. Vienos reikšmės yra ispaniškos ir laikomos nuosavomis, o kitos lotyniškos arba graikiškos ir laikomos skolintomis. Pavyzdžiui, prefiksas *re-* turi tris pagrindines reikšmes: 1) vietos (pvz.: *recámara*, *reflujo*), 2) laiko (pvz.: *reanimar*, *reagrupar*, *relimpiar*), 3) kiekio (pvz.: *rebuscar*). Pirmoji ir trečioji reikšmės yra perimtos iš lotynų kalbos, tačiau antroji reikšmė yra sava ir egzistuoja ne tik standartinėje, bet ir šnekamojoje bei liaudies kalboje (GDLE: 5026). Vis dėlto, antroji ir trečioji reikšmės dažnai painiojamos ir atskirti, kuris žodis padarytas su ispanišku, o kuris su lotynišku prefiksų yra sudėtinga. Todėl mokslininkai dažnai nesutaria, savais ar skolintais vadinti kai kuriuos prefiksus.

2.1.1. Prefiksai, paveldėti iš lotynų ir senovės graikų kalbų

Didelė dalis prefiksų ispanų kalboje yra paveldėti iš lotynų ir senovės graikų kalbų, todėl jie šioje kalboje yra natūralūs ir dažniausiai turi tas pačias reikšmes. Prefiksų, paveldėtų iš šių kalbų yra labai daug, todėl šiame darbe, dėl ribotos apimties, pateikiama tik dalis populiariausių (žr. 1 lentelė). Lietuvių kalboje daugelis šių prefiksų laikomi tarptautiniais arba neoklasikiniais, kai

⁶⁵ Šie prefiksai kilę iš senovės graikų ir lotynų kalbų, tačiau ne tik prefiksai, bet ir tam tikri pasiskolinti žodžiai, „ateina per kalbas tarpininkes, kurios juose palieka savų gramatinimo pėdsakų“ (Gaivenis 2002: 59).

kurie visai nevartojami kalboje. Lentelėje (žr. 1 lentelė) pateikiami lotyniški ir graikiški prefiksai ispanų kalboje, jie lyginami su tarptautiniais prefiksais lietuvių kalboje, komentuojamos jų reikšmės abiejose analizuojamose kalbose.

Ispanų kalba	Lietuvių kalba	Pastabos
Lotyniški priešdėliai		
A-: <i>acéfalo, anarquía, asemejar</i>	A-: <i>asimetrija, ateizmas</i>	Reiškia priešingybę pamatiniam žodžiui.
Ab-: <i>absoluto, abstracto</i>	-	Lietuvių kalboje nėra prefikso <i>ab-</i> , tačiau egzistuoja skoliniai: <i>absoliutas, abstraktas</i> .
Ante-: <i>antebrazo, antecedente, antepagar, anteayer</i>	-	Į lietuvių kalbą šis prefiksas verčiamas labai įvairiai: <i>anteayer</i> – <i>užvakar</i> , <i>antepagar</i> – <i>sumokėti iš anksto</i> ir kt. Lietuvių kalboje gali būti keičiamas prefiksu <i>prieš</i> .
Anti-: <i>antiaéreo, anticipo, antihéroe</i>	Anti-: <i>anticiklonas, antielektronas, antifasizmas</i>	Darus prefiksas, rodantis „priešingybę, priešišumą kam nors“ (TŽŽ _e). Įdomu tai, kad <i>ante-</i> ir <i>anti-</i> yra gana panašūs prefiksai ir kitose kalbose jie kartais painiojami. Tačiau akivaizdu, kad <i>anti-</i> reiškia neigimą ir nesutikimą, pavyzdžiui, <i>antifasizmas</i> . <i>Ante-</i> nurodo laiką, todėl turi lietuvišką atitikmenį <i>prieš</i> , pavyzdžiui, <i>prieškaris</i> , ir negali būti painiojamas su <i>anti-</i> .
Bi-: <i>bilingüe, bimensual, bisexual</i>	Bi-: <i>biplanas, biprizmė</i>	Reiškia dvejopumą, susidarymą iš dviejų dalių, dviejų požymių turėjimą (TŽŽ _e).
Con- (co-): <i>conciliación, convención, coexistir</i>	Ko(n)-: <i>koncentratai, kontekstas</i>	Nurodo sąsają su kažkuo.
Cuatri-: <i>cuatrimotor, cuatrimestre</i>	-	Lietuvių kalboje skiriasi skaičiaus pavadinimas, nors yra žodžių, kurie rodo keturias dalis, pvz.: <i>kvadrociklas, kvadrofonija</i> . Tačiau TŽŽ _e nenurodo, kad toks prefiksas būtų lietuvių kalboje, todėl galima teigti, kad šie žodžiai yra pasiskolinti su prefiksu.

Deci-: <i>decibelio, decímetro</i>	Deci-: <i>decibelas, decimetros</i>	Nurodo dešimtąją dalį.
Des- (dis-, de-): <i>disculpar, disconformidad, desprestigiar</i>	Dis-: <i>disharmonija, diskomfortas, disproporcija</i>	Rodo „neigimą, priešingumą, atskyrimą, išskirstymą, sutrikimą“ (TŽŽ _e). Lietuvių kalboje gali būti keičiami lietuviškais atitikmenimis, pavyzdžiui, <i>disharmonija</i> – <i>nedarna</i> .
Ex- (es-): <i>excedente, exánime, expulsar, escoger</i>	Eks-: <i>eksčempionas, eskunigas</i>	Reiškia šalinimą, buvimą už tam tikrų ribų arba buvusias pareigas, titulus (TŽŽ _e).
Extra-: <i>extracorpóreo, extraordinario</i>	Ekstra-: <i>ekstralingvistinis, ekstragalaktika</i>	Reiškia buvimą už ko nors ribų, išskirtinumą, nepaprastumą (TŽŽ _e).
Infra-: <i>infraestructura, infrahumano</i>	Infra-: <i>infragarsas, infrastruktūra</i>	Reiškia, kad kažkas yra „vėlesnis ar vidinis arba susijęs su infraraudonaisiais spinduliais, jų panaudojimu“ (TŽŽ _e).
Inter-: <i>interdental, intervención</i>	Inter-: <i>interkalba</i>	Reiškia buvimą viduje.
Intra-: <i>intracelular, intramuscular</i>	Intra-: <i>intragarsas</i>	Reiškia buvimą tarp kažko.
Multi-: <i>multicolor, multitarea</i>	Multi-: <i>multimilijonierius, multiprogramavimas</i>	Sąsaja su gausumu, dideliais kiekiais.
Pluri-: <i>plurilingüe, pluricultural</i>	-	Lietuvių kalboje žodžiai su šiuo lotynišku prefiksu keičiami sudurtiniais žodžiais: <i>daugiakultūris, daugiakalbis</i> ir kt.
Pos(t)-: <i>poscomunismo, posmoderno, posverbal</i>	Post-: <i>postfiksas, postmodernizmas</i>	Reiškia einantį po ko nors, vėlesnį, tolimesnį (TŽŽ _e).
Pre-: <i>precolombino, precocinar, premonición</i>	-	Lietuvių kalboje dažniausiai keičiamas prielinksniu arba prefiksu <i>prieš</i> .
Pro-: <i>pronúcleo,</i>	Pro-: <i>proklitikas,</i>	Reiškia „daikto arba reiškinio ankstesnę formą

<i>proposición</i>	<i>progimnazija</i>	(pirmtaką), buvimą priešais, buvimą kieno nors pavaduotoju, veikimą kieno nors naudai“ (TŽŽ _e)
Retro-: <i>retroactivo, retrovisor</i>	Retro-: <i>retroaktyvumas, retrofleksinis.</i>	Reiškia „atgal ir atvirkščiai (laiko ir vietos atžvilgiu)“ (TŽŽ _e).
Semi-: <i>semicultismo, seminuevo, semiadaptar</i>	-	Reiškia „pusiau, beveik, nevisai“ (RAE _e). Lietuvių kalboje kartais keičiama sudurtiniais žodžiais, pavyzdžiui, <i>seminuevo</i> (pusnaujis). Taip pat gali būti keičiamas dalelytėmis <i>beveik, pusiau</i> .
Sub-: <i>subconsciente, subdividir, subsuelo</i>	Sub-: <i>subdominantė, subkontinentas</i>	Reiškia „buvimą šalia ko nors arba po kuo nors, pavaldumą, prastą kokybę, antraeiliskumą“ (TŽŽ _e).
Super-: <i>superatractivo superponer</i>	Super-: <i>superbomba, superregeneratorius</i>	Rodo buvimą „virš ko nors, aukščiausiąją kategoriją“ (TŽŽ _e).
Supra-: <i>supranacional, supradicho</i>	-	Nurodo, kad kažkas yra „virš“, „daug geriau nei kažkas kitas“ (RAE _e). Lietuvių kalboje dažniausiai keičiama į <i>virš</i> .
Trans-: <i>transferir, transcribir</i>	Trans-: <i>transliteracija, transmutacija</i>	Rodo „erdvės perkirtimą, perkėlimą į kitą vietą, buvimą už ko nors ribų“ (TŽŽ _e).
Tri-: <i>trianual, trimestre</i>	Tri-: <i>trimaranas, trimestras</i>	Rodo kažką, turintį tris dalis.
Ultra-: <i>ultramontano, ultratumba</i>	Ultra-: <i>ultragarsas, ultramikroskopas</i>	Reiškia kraštutinumus.
Uni-: <i>unicolor, unipersonal</i>	Uni-: <i>uniseksas</i>	Nurodo, kad kažkas yra sudarytas iš vienos dalies, yra vienas (TŽŽ _e)
Vice-: <i>viceministro, vicepresidente</i>	Vice-: <i>viceministras, viceprezidentas</i>	Reiškia buvimą kieno nors pavaduotoju, padėjėju (TŽŽ _e).
Graikiški priešdėliai		
Ana-: <i>analgesia, anacrónico,</i>	Ana-: <i>anafazė, anafrontas</i>	Šis prefiksas turi penkias reikšmes: 1) „ant (į viršų)“, 2) „iš naujo“, 3) „atgal“, 4) „prieš“,

<i>analogía</i>		5) „pagal“ (RAE _e).
Apo-: <i>apocalipsis, apología</i>	Apo-: <i>apocentras, apofermentas</i>	Reiškia „pašalinimą arba atskyrimą, užbaigimą, neigimą, kilmę iš ko nors, nutolimą“ (TŽŽ _e).
Archi-: <i>archiconocido</i>	Arki-: <i>arkidiakonas, arkivyskupas</i>	Rodo „šakniniu žodžiu nusakyto požymio didžiausią laipsnį, vyresnumą, pirmumą, svarbumą“ (TŽŽ _e). Lietuvių kalboje vartojama forma šiek tiek skiriasi nuo graikiško prefikso. Ispanų kalboje prefiksas darus, o lietuvių kalboje dažniausiai vartojamas žodžiuose, susijusiuose su religija.
Auto-: <i>autoaprendizaje, autobiografía, automóvil</i>	Auto-: <i>autoanalizė, autobiografija</i>	Reiškia „savo, savas; savaiminis, automatinis; savaeigis, automobilinis“ (TŽŽ _e).
Cata-: <i>catadióptrico, catarata</i>	-	Reiškia „iš apačios, žemyn, prieš“ (RAE _e). Lietuvių kalboje šio prefikso nėra, tačiau egzistuoja žodžiai, pasiskolinti su prefiksais, pavyzdžiui: <i>katabolizmas, kataforezė</i> .
Ecto-: <i>ectodermo, ectoparásito, ectoplasma</i>	Ecto-: <i>ektoderma, ektogenezė</i>	Rodo „sąsają su išore, paviršiumi“ (TŽŽ _e).
Endo-: <i>endovenoso, endósmosis</i>	Endo-: <i>endogenezė, endolimfa</i>	Rodo „buvimą viduje“ (RAE _e).
Epi-: <i>epicentro, epiglotis</i>	Epi-: <i>epicentras, epiciklas</i>	Reiškia „buvimą ant, virš, šalia ko nors; ko nors perteklių, priedą; ėjimą po ko nors“ (TŽŽ _e).
Exo-: <i>exoesqueleto, exógena</i>	Egzo-: <i>egzobiologija, egzocivilizacija</i>	Reiškia „buvimą išorėje“ ar sąsajas su ja. (RAE _e) Lietuvių kalboje šis prefiksas turi prie kalbos pritaikytą formą.
Hemi-: <i>hemisferio, hemistiquio</i>	Hemi-: <i>hemianestezija, hemisfera</i>	Reiškia „pusę arba vidurį“ (RAE _e).
Hepta-: <i>heptasílabo, heptágono,</i>	Hepta-: <i>heptaedras, heptagonas</i>	Reiškia kažką, susijusį su skaičiumi 7. Lietuvių kalboje tai nėra darus prefiksas, vartojamas tik

<i>heptaedro</i>		tam tikruose terminuose, tačiau pastarieji dažniausiai turi atitikmenis, pavyzdžiui, <i>heptagonas</i> – <i>septynkampis</i> .
Hiper-: <i>hipermercado,</i> <i>hipertexto</i>	Hiper-: <i>hiperfunkcija,</i> <i>hiperhidrozė.</i>	Rodo „normos viršijimą“ (TŽŽ _e). Paprastai lietuvių kalboje žodžiai su šiuo prefiksu keičiami į tam tikras frazes, pavyzdžiui, <i>hiperhidrozė</i> – <i>per didelis prakaitavimas</i> . Taip pat yra žodžių, kurie pasiskolinti su šiuo prefiksu, pavyzdžiui, <i>hiperbolė</i> .
Hipo-: <i>hipocentro,</i> <i>hipodérmico</i>	Hipo-: <i>hipocentras,</i> <i>hipokinezė</i>	Reiškia „buvimą po kuo nors, sumažėjimą ar sumažinimą palyginti su norma“ (TŽŽ _e), ispanų kalboje šis prefiksas dar rodo trūkumą (RAE _e).
Macro-: <i>macroeconomía,</i> <i>macrocosmos,</i> <i>macrófago,</i> <i>macroproducción</i>	Makro-: <i>makroekonomika,</i> <i>makroklimatas,</i> <i>makromolekulė</i>	Reiškia „didelį arba labai didelį“ (RAE _e).
Meta-: <i>metafísica,</i> <i>metalenguaje</i>	Meta-: <i>metacentras,</i> <i>metaetika, metafizika</i>	Lietuvių kalboje reiškia „šakniniu žodžiu nusakyto požymio, reikšmės pakitimą, išėjimą už šakniniu žodžiu reiškiamos sąvokos ribų“ (TŽŽ _e). Ispanų kalboje turi penkias reikšmes: 1) „šalia“, 2) „po“, 3) „tarp“, 4) „su“, 5) „apie“ (RAE _e).
Micro-: <i>microeconomía,</i> <i>microficha,</i> <i>microorganismo</i>	Mikro-: <i>mikroanalizė,</i> <i>mikroekonomika,</i> <i>mikrofauna</i>	Reiškia „labai mažas, smulkus“ (RAE _e).
Para-: <i>paradigma,</i> <i>parafarmacia,</i> <i>paramilitar,</i> <i>parasíntesis</i>	Para-: <i>paradiagnostika,</i> <i>paraelektrikas</i>	Lietuvių kalboje rodo „buvimą šalia ko nors, nukrypimą nuo ko nors, kokį nors sutrikimą“ (TŽŽ _e). Ispanų kalboje rodo „buvimą šalia ko nors, panašumą į kažką, sutikimą arba nesutikimą“ (RAE _e).
Penta-: <i>pentágono,</i> <i>pentagrama</i>	Penta-: <i>pentachordas,</i>	Rodo sąsają su skaičiumi 5. Lietuvių kalboje žodžiai su šiuo prefiksu gali būti keičiami į

	<i>pentagonas</i>	lietuviškus žodžius, pavyzdžiui, <i>pentagonas</i> – <i>penkiakampis</i> .
Peri-: <i>periferia</i> , <i>pericardio</i> , <i>perímetro</i>	Peri-: <i>pericentras</i> , <i>perifrazė</i>	Rodo, kad „kas nors yra šalia, prie ko nors, aplink ką nors“ (TŽŽ _e).
Poli-: <i>policlínica</i> , <i>polinuclear</i>	Poli-: <i>poliakiurija</i> , <i>poliandrija</i>	Reiškia „daugumą, gausumą, įvairumą“ (TŽŽ _e). Lietuvių kalboje šis prefiksas nedarus.
Tetra-: <i>tetrasílabo</i> , <i>tetrápodo</i>	Tetra-: <i>tetraedras</i> , <i>tetragonas</i>	Rodo sąsają su skaičiumi 4. Lietuvių kalboje žodžiai su šiuo prefiksu gali būti keičiami į lietuviškus atitikmenis, pavyzdžiui, <i>tetragonas</i> – <i>keturkampis</i> .

1 lentelė. Lotyniški ir graikiški prefiksai ispanų ir lietuvių kalbose

Galima daryti prielaidą, kad lietuvių kalboje žodžiai su tarptautiniais arba neoklasikiniais prefiksais vartojami mokslinėje kalboje, inteligentų ar tam tikros srities specialistų ir gana retai šnekamojoje kalboje, nes nėra natūralūs. Neretai sunku nustatyti, ar lietuviškas žodis padaromas su tarptautiniu arba neoklasikiniu prefiksu, ar yra pasiskolintas. Kadangi šie prefiksai yra skolinti, jie turi daug semantinių apribojimų, vartojami retai. Ispanų kalboje tokie prefiksai yra natūralūs, nes ispanų kalba labai artimai susijusi su lotynų bei graikų kalbomis, o neretai netgi sunku atskirti, kokios kilmės yra tam tikras prefiksas. Tačiau daug žodžių su lotyniškai ir graikiškais prefiksais taip pat dažniausiai vartojami mokslinėje kalboje: lingvistikoje, medicinoje, fizikoje ir kt. Prefiksų skyrimas į nuosavus (isp. *no cultos*) ir pasiskolintus (isp. *cultos*) rodo, kad pasiskolinti prefiksai turėtų būti vartojami išsilavinusių žmonių. Matyti, kad tarptautiniai prefiksai lietuvių kalboje nėra labai darūs, o kartais žodžiai pasiskolinami jau su jais. Neretai priežastis yra ta, kad lietuvių kalboje nėra atitikmens kažkokiam reiškiniui pavadinti, todėl žodis pasiimamas iš kitos kalbos ir sugramatinamas. Lentelėje matyti, kad lietuvių kalboje žodžiai su tarptautiniais arba neoklasikiniais prefiksais kartais turi lietuviškus atitikmenis, pavyzdžiui, *heptagonas* – *septynkampis*, arba tam tikrą žodį galima nusakyti paprastesniais žodžiais, pavyzdžiui, *hiperhidrozė* – *per didelis prakaitavimas*. Svarbu pastebėti tai, kad formalioji daryba abiejose lyginamose kalbose sutampa – tarptautiniai prefiksai lietuvių kalboje nekeičia fleksijos, o ispanų kalboje fleksijų nėra.

2.1.2. Veiksmažodžių prefiksai

Kaip jau minėta, lietuvių ir ispanų kalbose veiksmažodžiai gali būti daromi prefiksacijos būdu. Abiejose kalbose veiksmažodžiai šiuo būdu daromi tik iš veiksmažodžių. Taigi prefikso vedinys „dažniausiai žymi ne naują sąvoką, o patį veiksmą, tik įgavusį papildomų požymių“ (DLKG 2006: 402).

Lietuvių kalboje yra 19 veiksmažodžių prefiksų. Prefiksai gali būti dalelyčių kilmės (*be-*, *te-*, *tebe-*, *ne-*, *nebe-*) arba prielinksniniai (*ant-*, *ap(i)-*, *at(i)-*, *į-*, *iš-*, *nu-*, *pa-*, *par-*, *per-*, *pra-*, *pri-*, *prieš-*, *su-*, *už-*). Kartais iš to paties veiksmažodžio galima padaryti vedinių su visais prefiksais, jie priklauso skirtingiems darybos tipams, tačiau tai pačiai kategorijai (DLKG 2006: 402). Neretai galima pasidaryti vedinių, tačiau tas pats prefiksas turi visai kitą darybos reikšmę, pvz.: „išbėgti reiškia *bėgti tam tikra kryptimi, t. y. iš vidaus, o išlaukti – laukti tam tikrą laiką*“ (DLKG 2006: 402). „Tokie veiksmažodžiai priklauso ne tik skirtingiems darybos tipams, bet ir skirtingoms darybos kategorijoms“ (DLKG 2006: 403). Lietuvių kalboje tik atskirais atvejais prefiksas „iš esmės pakeičia pamatinio žodžio leksinę reikšmę“ (DLKG 2006: 402), tuomet rasti sąsajų su pamatiniu veiksmažodžiu pasidaro sudėtinga, pvz.: *apgauti*, *atstoti*, *ištikti*, *prarasti*, *užgauti* ir kt. Taigi lietuviški prefiksai gali turėti krypties, laiko, veiksmo pradžios, mažybinę, intensyvumo, pakartojimo ir pastangų reikšmes⁶⁶.

Ispanų kalboje veiksmažodis taip pat turi prefiksų, tačiau šioje kalboje jie nėra tokie populiariūs kaip lietuvių.

Darbo autorės nuomone, veiksmažodžių prefiksus lietuvių kalboje galima skirti į dvi dalis: 1) prefiksai, keičiantys veikslą; 2) prefiksai, keičiantys veiksmo pobūdį.

Lietuvių kalboje veikslas keičiamas įvairiomis morfologinėmis priemonėmis. Viena iš jų – prefiksai. Anot Artūro Judženčio, prefiksai gali žymėti „būseną prieš proceso pradžią“ (*buvo* *beeinąs*, *bepamirštąs* ir kt.), „baigtinių veiksmų ar būsenų rezultatą“ (*eiti* – *išeiti*, *grįžti* – *sugrįžti*), „natūralią pradžią ir pabaigą“ turinčius veiksmus ar būsenas, kurie pateikiami kaip įvykiai (*kalbėjo* – *prakalbo*, *šalau* – *sušalau*), „pradžią ir pabaigą turinčio proceso vidurinę, tam tikrą laiką turinčią dalį“ (*paskaitė*, *paklausė* ir kt.), „dar nepasibaigusį, tebevykstantį veiksmą ar procesą“ (*tebedainuoja*, *tebedirba* ir kt.) (Judžentis 2012: 150–151). Visiškai kitaip veikslas reiškiamas ispanų kalboje. Šioje kalboje veikslas yra labiau gramatikalizuotas, t. y. veiksmažodžio laikais, pvz.: *escribir* – *escribe* – *escribió* (rašyti – rašo – parašė), *preguntar* – *pregunta* – *preguntó* (klausti – klausia – paklausė), *formar* – *forma* – *formó* (formuoti – formuoja – suformavo), *prohibir* – *prohíbe* – *prohibió* (drausti – draudžia – uždraudė) ir kt. Taip pat veikslui keisti gali būti

⁶⁶ Plačiau apie tai DLKG (2006: 404–406).

vartojami skirtingi žodžiai, pavyzdžiui, *ir – venir* (vykti – atvykti/nuvykti). Išsamiau prefiksai, keičiantys veikslą, neanalizuojami, nes ispanų kalboje tai nepriklauso prefiksacijai.

Prefiksai, keičiantys veiksmo pobūdį, egzistuoja abiejose analizuojamose kalbose. Lietuvių kalboje veiksmo pobūdis keičiamas pridedant prefiksą, pvz.: *apeiti, ateiti, įeiti, išeiti, nueiti, pereiti, praeiti, prieiti, sueiti, užeiti*. Ispanų kalboje veiksmo pobūdis keičiamas labai įvairiai (žr. 2 lentelė).

Derėtų paminėti, kad yra daug būdų analizuoti veiksmažodžius. Šiame darbe pasirenkami keli veiksmažodžiai, prie jų pridedami prefiksai (sudaromi įmanomi dariniai, tačiau darinys neturi keisti savo leksinės reikšmės, pvz.: *perdėti* gali reikšti tik perkelti daiktą iš vienos vietos į kitą, o ne „vaizduoti didesnę, negu iš tikrųjų, padidinti“⁶⁷), dariniai iš lietuvių kalbos verčiami į ispanų kalbą ir daromos išvados.

Lietuvių kalba	Ispanų kalba
RAŠYTI	ESCRIBIR
aprašyti	describir
atrašyti	contestar, responder (raštu)
įrašyti	inscribir
išrašyti	transcribir
nurašyti	copiar
parašyti	escribir, redactar
perrašyti	reescribir
prirašyti	completar, rellenar, escribir algo completo
surašyti	escribir en, describir, detallar
užrašyti	apuntar, anotar
DĖTI	PONER
įdėti	poner en, meter en
padėti (pvz., daiktą ant kažkokio paviršiaus)	poner, colocar
perdėti (iš vienos vietos į kitą)	mudar, trasladar, poner (<i>poner algo a otro sitio</i>)
pradėti	empezar, comenzar
pridėti	añadir, agregar
sudėti	acumular, agrupar, reunir, juntar
uždėti	poner en, imponer

⁶⁷ DLKŽ_e (žiūrėta 2017-03-04).

EITI	IR
apeiti	ir alrededor de („eiti/vaikščioti aplink kažką“), girar (žmonėms), rodear (objektams)
ateiti	venir, llegar (priklauso nuo kalbėtojo buvimo vietos)
įeiti	entrar en
išeiti	salir, partir
nueiti	llegar, venir (priklauso nuo kalbėtojo vietos)
praeiti	pasar por, atravesar
pereiti	cruzar, pasar, atravesar
prieiti	acercarse a, aproximarse
sueiti	juntarse, reunirse
užeiti	venir a, pasar
BĖGTI	CORRER
atbėgti	venir, llegar corriendo
apibėgti	corretear
įbėgti	entrar corriendo
išbėgti	correr de, escapar, fugarse, marcharse, echar a correr (jei staigus pokytis „imti bėgti staiga“)
nubėgti	correr, ir(se) corriendo
pabėgti	escapar, huir
perbėgti	pasar corriendo
prabėgti	cruzar corriendo
pribėgti	llegar corriendo, venir corriendo
subėgti	juntarse corriendo, reunirse corriendo
užbėgti	pasar corriendo (trumpam užbėgti), subir corriendo (į viršų)
KRISTI	CAER
įkristi	caer en
iškristi	caer de, caerse
nukristi	caerse
parkristi	caerse
sukristi	derrumbarse

užkristi	caer sobre
KELTI	LEVANTAR
atkelti	posponer, coger (apie daiktą) abrir (apie pakeliamus vartus)
įkelti	cargar
iškelti	destapar, alzar (pvz., vėliavą)
nukelti	posponer, quitar (apie daiktą), sacar (apie daiktą)
pakelti	levantar, abrir
perkelti	desplazar, trasladar (pvz., įstaigą)
sukelti	causar, provocar
užkelti	elevar, levantar, subir
LEISTI	PERMITIR/DEJAR
atleisti	despedir (iš darbo)
apleisti	abandonar, desamparar (objektą)
įleisti	dejar entrar, poner (apie vaistus)
išleisti	liberar, librar, dejar libre (kai kažkas yra uždarytas (pvz., kalėjime)), dejar salir (leisti išeiti), publicar (knygą), gastar (pinigus)
nuleisti	bajar, tirar
paleisti	liberar, librar, soltar (šunį), soltarse (plaukus), poner (plokštelę), tirar, echar (kamuolį), lanzar (raketą), disparar (kulką, strėlę)
perleisti	trasferir, ceder (jei teises ar įgaliojimus)
praleisti	saltar, omitir, dejar pasar (leisti praeiti), pasar (laiką)
prileisti	llenar, permitir entrar, permitir hacer
suleisti	soltar, ensamblar (lentas), inyectar
užleisti	ceder (perdavimo, leidimo prasme)
SUKTI	GIRAR
apsukti	girar, dar la vuelta (atgal)
atsukti	girar, desenroscar (varžtą)
įsukti	atornillar, entrar (į gatvę)
išsukti	desenroscar

nusukti	retorcer, girar
pasukti	girar, torcer, doblar la esquina (už kampo)
persukti	dar cuerda (apie laikrodį)
prisukti	atornillar (varžtą)
susukti	rodar, hacer un nido (susukti lizdą)
užsukti	torcer, girar
STUMTI	PUJAR
atstumti	empujar, rechazar (jei apie santykius)
įstumti	meter con fuerza
išstumti	echar de
nustumti	empujar, alejar
pastumti	empujar, presionar
perstumti	desplazar, mover
pristumti	empujar
sustumti	juntar
užstumti	empujar

2 lentelė. Veiksmo pobūdžio keitimas lietuvių ir ispanų kalbose. Palyginimas

Išanalizavus veiksmo pobūdžio kitimą ispanų ir lietuvių kalbose, galima teigti, kad tai, kas lietuvių kalboje išreiškiama prie veiksmazodžio pridėdant prefiksą, ispanų kalboje reiškiama labai įvairiai: pridėdant prefiksą (pvz.: *imponer* (: *poner*); *describir*, *inscribir*, *transcribir*, *reescribir* (: *escribir*); *empujar* (: *pujar*), prielinksnine konstrukcija (pvz.: *poner* – *poner en*; *ir* – *ir alrededor de*; *escribir* – *escribir en*; *caer* – *caer en*, *caer sobre*, *caer de*), fraze (pvz.: *escribir* – *escribir algo completo*; *correr* – *echar a correr*; *permitir/dejar* – *dejar libre*, *dejar salir*, *dejar pasar*, *permitir entrar*; *girar* – *dar la vuelta*, *doblar la esquina*; *pujar* – *meter con fuerza*), gerundijumi (pvz.: *correr* – *llegar corriendo*, *entrar corriendo*, *pasar corriendo*, *cruzar corriendo*, *juntarse corriendo*), o dažniausiai visiškai kita leksema (pvz.: *poner* – *mudar*, *trasladar*, *añadir*, *acumular*; *ir* – *venir*, *llegar*, *entrar*, *salir*, *partir*, *atravesar*, *juntarse*, *reunirse*; *levantar* – *posponer*, *cargar*, *destapar*, *quitar*, *trasladar*, *causar*, *eleva*; *girar* – *desenroscar*, *atornillar*, *entrar*, *retorcer*, *rodar*). Lentelėje matyti, kad ispanų, kaip ir lietuvių, kalbos veiksmazodžiai yra daugiareikšmiai, tačiau ispanų kalboje veiksmo pobūdis, dažniau nei lietuvių kalboje, keičiamas kitu veiksmazodžiu, o ne tą

patį veiksmažodį pasidarant su prefiksu. Tai reiškia, kad ispanų kalboje skirtingos reikšmės dažnai aktualizuojamos skirtingomis leksemomis. Tai labai svarbu verčiant tekstus iš vienos kalbos į kitą, nes vienas tam tikro veiksmažodžio, keičiančio veiksmo pobūdį, vertimas yra beveik neįmanomas. Darbo autorė manė, kad lietuvių kalbos žodynas labai turtingas, tačiau iš lentelės tampa aišku, kad ispanų kalbos veiksmažodžių žodynas taip pat gausus ir įvairus.

2.1.3. Vardažodžių prefiksai

2.1.3.1. Daiktavardžių prefiksai

Abiejose analizuojamose kalbose daiktavardžiai gali būti daromi prefiksacijos būdu. Lentelėje (žr. 3 lentelė) lietuvių ir ispanų kalbų prefiksai lyginami ne tik formaliai, bet ir semantiškai. Tai, autorės manymu, svarbu, nes siekiama išsiaiškinti, ar tam tikri prefiksai suteikia žodžiui tokią pat reikšmę.

Lietuvių kalba	Ispanų kalba
Ant- daugiausia žymi daiktą, dedamą ant daikto, nusakomo pamatiniu žodžiu, pvz.: <i>antkapis</i> , <i>antpetis</i> , <i>antpirštis</i> ; taip pat žymi perviršį, pvz.: <i>antkainis</i> , <i>antsvoris</i> .	Sobre- dažniausiai žymi kažkokį daiktą, kuris yra ant pamatiniu žodžiu nusakomo daikto, pvz.: <i>sobremesa</i> ⁶⁸ , <i>sobrenombre</i> ⁶⁹ ; taip pat žymi didesnę kiekį, nei numatyta, pvz.: <i>sobredosis</i> ⁷⁰ , <i>sobreprecio</i> (antkainis).
Apy- (ap-, api-) rodo „vietą, esančią aplink tą daiktą, kuris pasakyta pamatiniu žodžiu“, pvz.: <i>apyakis</i> , <i>apynamė</i> ; „daiktą, esantį aplink pamatiniu žodžiu pasakytą daiktą“, pvz.: <i>apyrankė</i> , <i>apykaklis</i> (DLKG 2006: 147).	Circun- reiškia aplink kažką, pvz.: <i>circunferencia</i> (apimtis), <i>circunstancia</i> (aplinkybė), <i>circunvalacion</i> (apsuptis).
At- (ata-, ato-) rodo „vietą, einančią žemyn nuo vietos, kuri pasakyta pamatiniu žodžiu“ (DLKG 2006: 148), pvz.: <i>atkalnė</i> , <i>atkraštys</i> ; taip pat esama ir kitokių darinių, pvz.: <i>atvelykis</i> , <i>atgarsis</i> , <i>atšaka</i> , <i>atoveiksmis</i> , <i>atspalvis</i> .	Re- ⁷¹ atitinka lietuvišką prefiksą <i>at-</i> , tačiau dariniai su šiuo prefiksu dažniausiai yra veiksmažodžiai, o iš veiksmažodžių daromi daiktavardžiai, pvz.: <i>reflejo</i> (: <i>reflejar</i>) ⁷² , <i>resonancia</i> (: <i>resonar</i>) ⁷³ .

⁶⁸ Staltiesė (pažodinis vertimas: *ant stalo*).

⁶⁹ Pravardė (pažodinis vertimas: *ant vardo*).

⁷⁰ Perdozavimas (pažodinis vertimas: *virš dozės*).

⁷¹ Minimais atvejais ispaniškas prefiksas *re-* atitinka lietuvišką prefiksą *at-*, tačiau *re-* turi ir daugiau reikšmių.

⁷² Atspindys (: atspindėti).

⁷³ Atskambis (: atskambėti).

Be- žymi asmenį arba daiktą, neturintį dalyko, nusakomo pamatiniu žodžiu, pvz.: <i>bedarbis, begėdis, bejėgis, bekelnis</i> .	Sin- pavadina daiktą ar asmenį, neturintį tam tikros savybės ar dalyko, nusakyto pamatiniu žodžiu, pvz.: <i>sinrazón</i> (beprotybė), <i>sinsentido</i> (beprasmybė).
I- žymi vietą, einančią arba „įsiterpiančią į pamatiniu žodžiu nusakytą daiktą bei sudarančią to daikto pradžią“, pvz.: <i>įjūris, įkalnė, įlanka</i> ; „dalyką, skirtą būti ar esantį pamatiniu daiktavardžiu pasakytame daikte“ (DLKG 2006: 147), pvz.: <i>įrankis, įvartis</i> . Taip pat nurodo giminaitį, kuris yra netikras, atstojantis pamatiniu žodžiu įvardintą giminaitį, pvz.: <i>įbrolis, įdukra, įtėvis</i> .	Ispanų kalboje lietuviškus daiktavardžius su prefiksu <i>į-</i> atitinka kitos lekšemos: <i>įlanka</i> – <i>golfo, bahía</i> ; <i>įvartis</i> – <i>gol</i> ; <i>įrankis</i> – <i>instrumento</i> (de trabajo), <i>medio</i> (de producción). Netikri giminaičiai ispanų kalboje reiškiami pridėdant sufiksą arba žodžių junginiu: <i>įbrolis</i> – <i>hermanastro</i> , <i>įdukra</i> – <i>hija adoptiva</i> , <i>įtėvis</i> – <i>padre adoptivo</i> .
Iš- žymi laiką, pvz.: <i>išvakarės</i> ; kitos reikšmės individualios, pvz.: <i>iškilmės, iššūkis</i> .	Sobre-, super- tam tikrais atvejais atitinka lietuvišką prefiksą <i>iš-</i> , pvz.: <i>sobrevivencia</i> (: <i>sobrevivir</i>), <i>supervivencia</i> (: <i>supervivir</i>) ⁷⁴ , tačiau šiuo atveju daiktavardžiai daromi sufiksacijos būdu. Lietuviškus daiktavardžius su šiuo prefiksu ispanų kalboje dažniausiai atitinka kitos lekšemos, pvz.: <i>iškilmės</i> – <i>solemnidad</i> , <i>išvakarės</i> – <i>vispera(s)</i> , <i>iššūkis</i> – <i>reto</i> .
Ne- rodo pamatinio žodžio priešybę, pvz.: <i>nedarbas, negarbė, nelaimė, nemalonė, netiesa, neviltis</i> .	Des- rodo pamatinio žodžio priešybę, pvz.: <i>desamor</i> (nemylėjimas), <i>desprotección</i> (neapsaugojimas).
Nuo- rodo vietą, pvz.: <i>nuokalnė, nuošalis</i> ; kiti dariniai turi įvairias reikšmes, pvz.: <i>nuodėmė, nuošimtis</i> .	Ispanų kalboje lietuviškus daiktavardžius su prefiksu <i>nuo-</i> atitinka atskiros lekšemos: <i>nuokalnė</i> – <i>cuesta abajo, pendiente</i> ; <i>nuodėmė</i> – <i>pecado</i> .
Pa- yra dariausias prefiksas lietuvių kalboje, žymintis: „vietą, esančią palei daiktą, kuris pasakytas pamatiniu žodžiu“ (pvz.: <i>pakelė</i> ,	Peri- reiškia aplink tam tikrą daiktą, pvz.: <i>perímetro</i> (išorinė tam tikro daikto riba; riba palei kažkokį daiktą) <i>periferia</i> (vieta, esanti už

⁷⁴ Išgyvenimas/išlikimas (: išgyventi/išlikti).

<i>panamė</i>); vietą, esančią po „daiktu, kuris pasakytas pamatiniu žodžiu“ (DLKG 2006: 145) (pvz.: <i>palovis, panagė</i>); daiktų ar augalų buvimo vietą po kuo nors (pvz.: <i>pažžuolis, pagalvis</i>). Taip pat yra kitokią reikšmę turinčių darinių: <i>patėvis, patarmė, pavakarė, pamuilės, pakrantė, pastogė</i>.	tam tikros zonos), <i>perífrasis</i> (žodžiai, sakomi nepasakant vieno konkretaus žodžio).
Per- rodo daiktą, „einantį per pamatiniu žodžiu pasakytą kūno dalį“ (DLKG 2006: 149), pvz.: <i>perkakis, persnukis</i>; kiti dariniai turi skirtingas reikšmes, pvz.: <i>perpietė, pertakis</i>.	Lietuviškus daiktavardžius su prefiksu <i>per-</i> išversti į ispanų kalbą sudėtinga, nes dažniausiai prireikia frazės, pvz.: <i>perkakis – algo que va a través del cuello, perpietė – hora de comer, almuerzo</i>.
Po- žymi daiktą, esantį po pamatiniu žodžiu išreikštu daiktu, pvz.: <i>pogrindis, požemis</i>; smulkesnį vieneta, pvz.: <i>pogrupis, poskyris, potemė</i>; laiką, einantį po tam tikru žodžiu nusakymo laiko, pvz.: <i>pokaris, popietė</i>; netikrus vaikus, pvz.: <i>podukra, posūnis</i>.	Sub- nurodo, kas yra po daiktu, kuris nurodytas pamatiniu žodžiu, pvz.: <i>subterráneo</i> (požemis), <i>subconsciente</i> (pasąmonė), <i>submarino</i> (povandeninis laivas). Pos(t)- žymi laiką, pvz., <i>pos(t)guerra</i> (pokaris); vietą, pvz., <i>posdata</i>⁷⁵ (priešas).
Pra- žymi vietą, pvz.: <i>pradalgė, pradantė</i>; yra ir kitokių reikšmių, pvz.: <i>pravardė, pratarmė</i>.	Lietuviškus daiktavardžius su prefiksu <i>pra-</i> į ispanų kalbą verčiama labai įvairiai (kita leksema, skirtingų prefiksų vediniais), todėl nustatyti vieną ar kelis prefiksus sudėtinga, pvz.: <i>pravardė – sobrenombre, pratarmė – prólogo, prefacio</i>.
Prie- žymi vietą „esančią šalia daikto, kuris pasakytas pamatiniu daiktavardžiu“, pvz.: <i>prieangis, priepirtis</i>; dalyką, „esantį ar vartojamą prie pamatiniu daiktavardžiu nusakymo dalyko“ (DLKG 2006: 146), pvz.: <i>prielinksnis, prieskonis, prieveiksmis</i>.	Ante- turi vietos reikšmę, pvz.: <i>antecámara</i> (prieškambaris), <i>anteojos</i> (akiniai; kas yra prieš akis), taip pat žymi seniau buvusį dalyką ar asmenį, pvz., <i>antepasado</i> (protėvis). Contra- žymi dalyką, daiktą, esantį priešais, pvz.: <i>contrapuerta</i> (durys priešais), <i>contraventana</i> (langinės; prieš langus), <i>contraveneno</i> (priešnuodis).
Prieš- žymi laiką, pvz.: <i>priešaušris, priešžiemis</i>; „vietą ar daiktą, esantį prieš pamatiniu žodžiu	

⁷⁵ (P. S.)

pasakytą daiktą“, pvz.: <i>prieštiltė, prieškambaris</i> ; „dalyką, kuris nukreiptas prieš pamatiniu žodžiu pasakytą dalyką“ (DLKG 2006: 148), pvz.: <i>priešnuodis</i> .	Pre- žymi vietą, pvz.: <i>preposición</i> (prielinksnis), <i>prefijo</i> (prefiksas/priešdėlis); laiką, pvz.: <i>prehistoria</i> (priešistorė).
Pro- žymi senovėje buvusį dalyką ar asmenį, pvz.: <i>prokalbė, prosenelis, protėvis</i> .	
Są- (sam-, san-) nėra darus prefiksas, todėl su juo padaryta nedaug daiktavardžių, pvz.: <i>sambalsis, sąryšis, santaika</i> .	Con- (com-) reiškia „susitikimą/susirinkimą vienoje vietoje, bendradarbiavimą, papildymą“ (RAE _e), pvz.: <i>concordia</i> (santaika), <i>compromiso</i> (sandėris), <i>conciencia</i> (sąmonė).
Už- (užu-, užuo-). Šis prefiksas žymi vietą, esančią už pamatiniu žodžiu pasakomo daikto, pvz.: <i>užmiestis, užstalė, užupis, užuovėja</i> .	Ultra- žymi vietą, esančią už pamatiniu žodžiu pasakyto daikto, pvz., <i>ultramar</i> (užjūris), taip pat „krašutinį laipsnį“ (RAE _e), tačiau pastaroji reikšmė neatitinka lietuviškosios.

3 lentelė. *Lietuvių ir ispanų kalbų daiktavardžių prefiksų palyginimas*

Lyginant ispaniškus ir savus lietuviškus prefiksus randama ir panašumų, ir skirtumų. Lyginamojoje lentelėje (žr. 3 lentelė) matyti, kad kai kurie ispaniški daiktavardžių prefiksai visiškai atitinka lietuviškus, pvz.: *ne-* atitinka *des-*, *sq-* atitinka *con-* ir t. t. Kai kurie lietuviškų daiktavardžių prefiksai gali atitikti kelis ispaniškus, pavyzdžiui, *po-* atitinka *sub-* ir *pos(t)-*. Taip pat matyti, kad lietuviški prefiksai *pra-*, *prie-*, *prieš-* turi tris ispaniškus atitikmenis *ante-*, *contra-*, *pre-*, kuriuos atskirti gana sunku, todėl jie pateikiami neatskiriant reikšmių. Lietuviški prefiksai *i-*, *nuo-*, *per-*, *pra-* neturi konkrečių atitikmenų ispanų kalboje, nes pastarojoje kai kurių nėra, o kitus atstoja kitos leksemos, įvairių prefiksų vadiniai, frazės, prielinksniai arbarieveiksmiai: *a*, *de*, *demasiado*, *por encima* ir kt., todėl šių prefiksų konkrečius atitikmenis nustatyti sudėtinga.

Iš pavyzdžių matyti, kad lietuvių kalboje daiktavardžių daryba su prefiksais nėra vien daryba su prefiksais, nes dažniausiai kinta ir žodžio fleksija, pvz.: *antkaklis*, *palangė*, *užupis* ir kt. Šio reiškinio nėra ispanų kalboje, todėl daiktavardžiai prefiksacijos būdu daromi tik pridėdant prefiksą, pvz.: *sobrepicio*, *posdata*, *posguerra* ir kt. Tačiau lietuvių kalboje yra ir tikrosios prefiksacijos atvejų, kai žodis, pridėjus prefiksą, nekeičia fleksijos, pvz.: *nedarbas*, *nelaimė*, *neviltis*, *prielinksnis*, *prosenelis* ir kt.

Kaip jau minėta, žodžių, kurie lietuvių kalboje daromi su tarptautiniais prefiksais, fleksijos nekinta, pvz.: *infrastruktūra, kontekstas* ir t. t. (žr. 1 lentelė). Įdomu tai, kad daugelis prefiksų turi tokias pat arba panašias reikšmes ir tai palengvina žodžių supratimą. Tačiau lietuvių kalboje yra žodžių, kurie ispanų kalboje daromi prefiksacijos būdu, o lietuvių kalba kitų atitikmenų šiems žodžiams neturi, pvz.: *periferija, perifrazė, perimetras*. Dar vienas dviejų lyginamų kalbų skirtumas tas, kad ispanų kalboje žodžiai su lotyniškais ir graikiškais prefiksais suprantami kaip padaryti prefiksacijos būdu, o kai kurie iš jų lietuvių kalboje – kaip neskaidomi skoliniai, nes atskiros šaknys lietuvių kalboje nefunkcionuoja, pvz.: *absoliutas, periferija* ir kt.

2.1.3.2. Būdvardžių prefiksai

Kaip daiktavardžiai, taip ir būdvardžiai, lietuvių ir ispanų kalbose gali būti daromi prefiksacijos būdu. Lietuvių kalboje būdvardžių prefiksai žymi „neapibrėžtą ypatybės kiekį“ arba reiškia „pamatiniu žodžiu pasakytos ypatybės turėjimą“ (LKG 2006: 224). Lietuvių kalboje būdvardis turi prefiksus *ap-, apy-, at-, ne-, pa-, po-, pra-, prie-, pro-*. Pastarojoje kalboje pridodant prefiksą dažniausiai kinta darinio fleksija, tačiau ne visuomet, pavyzdžiui, *pailgas (: ilgas), paplatus (: platus)* ir kt. Ispanų kalboje būdvardžių, kaip ir kitų kalbos dalių, prefiksacijai fleksija ar jos kitimas visiškai nebūdingi. Lentelėje (žr. 4 lentelė) lietuvių ir ispanų kalbų būdvardžių prefiksai lyginami formaliai ir semantiškai, nes siekiama išsiaiškinti, ar tam tikri prefiksai suteikia būdvardžiams tokias pačias reikšmes.

Lietuvių kalba	Ispanų kalba
Ap- nedarus prefiksas, rodantis vidinę ypatybę, dažniausiai turintis individualias reikšmes, pvz.: <i>apkūnus, apveidi</i> .	Kadangi šis prefiksas nedarus lietuvių kalboje, nustatyti panašumus su ispanų kalba sudėtinga: <i>apkūnus – corpulento, apveidus – con el rostro bonito, agradable</i> .
Apy- rodo vidutinį arba „daugiau negu vidutinį pamatiniu žodžiu pasakytos ypatybės kiekį“ (DLKG 2006: 224), pvz.: <i>apykreivis, apyjuodis, apyminkštis</i> .	C(u)asi- / medio- / semi- rodo vidutinį ypatybės kiekį „ne visiškai“, „pusiau“, „beveik“ (dažniausiai su neigiamu vertinimu), pvz.: <i>casitonto</i> (beveik/pusiau kvailas), <i>cuasihumano</i> (pusiau/beveik žmogiškas); <i>mediosalvaje</i> (pusiau/beveik laukinis); <i>semiabierto</i> (pusiau atviras), <i>semiinteligente</i> (beveik protingas).
Po- rodo „ne visai pilną pamatiniu žodžiu pasakytos ypatybės kiekį“ (DLKG 2006: 225), pvz.: <i>poankstis, pobrangis, poprastė, posausis</i> ; rodo per didelį ypatybės kiekį, pvz.: <i>polaibės</i>	

<i>šakos, pokietės bulvės.</i>	
Pa- nedarus prefiksas, panašus į prefiksą <i>po-</i>, tačiau „vartojamas daug siauriau“ (DLKG 2006: 226). Dažniausiai išlaiko pamatinio žodžio fleksiją, pvz.: <i>paankstyvas</i> (kiek ankstokas), <i>paaštrus</i> (aštrokas), <i>paplatus</i> (per platus).	
Prie- rodo „ne visai pilną, daugiau kaip vidutinį ypatybės kiekį“ (DLKG 2006: 226), pvz.: <i>priekvailis</i>, <i>priekurtis</i>.	
At- rodo vidinę ypatybę, pvz.: <i>atkaklus</i>, <i>atšiaurus</i>.	Ispanų kalboje lietuviškus būdvardžius su prefiksu <i>at-</i> dažniausiai atitinka kitos leksemos arba įvairių prefiksų vediniai, pvz.: <i>atkaklus</i> – <i>insistente</i> (žmogus), <i>persistente</i> (kova), <i>obstinado</i> (vaikas); <i>atšiaurus</i> – <i>severo</i>, <i>riguroso</i> (klimatas), <i>desagradable</i> (žmogus).
Ne- rodo priešingą ypatybę nei pasakyta pamatiniu žodžiu, pvz.: <i>negeras</i>, <i>negražus</i>, <i>nelegalus</i>, <i>nelogiškas</i>, <i>nemalonus</i>.	A- / anti- / des- / extra- / in- / mal- / sub- rodo priešingą ypatybę, pvz.: <i>anormal</i>, <i>agramatical</i>; <i>antiestético</i>, <i>antipático</i>; <i>desagradable</i>, <i>descortés</i>; <i>extraordinario</i>; <i>infeliz</i>, <i>ilógico</i>, <i>ilegal</i>; <i>maleducado</i>, <i>malacostumbrado</i>; <i>subnormal</i>. Tačiau kartais priešinga ypatybė reiškia visai kita leksema, pavyzdžiui, <i>negražus</i> – <i>feo</i>.
Pra- nedarus prefiksas, dažniausiai turintis individualias reikšmes, žymintis vidinę ypatybę, pvz.: <i>prakaulus žmogus</i> „liesas, išsišovusiais žandikauliais“.	Kadangi šis prefiksas lietuvių kalboje nedarus, nustatyti atitikmenys ispanų kalboje sudėtinga: <i>prakaulus žmogus</i> – <i>hombre con mandíbulas protrusivas</i>.
Pro- dažniausiai žymi daugiau nei vidutinį ypatybės kiekį, pvz.: <i>prokarštis</i>, <i>proslaptis</i>; kartais žymi labai didelį ypatybės kiekį, pvz.: <i>probalčiai plaukai</i> (labai balti), <i>prosenis</i> (visai senas).	Archi- / extra- / hiper- / requete- / super- rodo labai didelį ypatybės kiekį, pvz.: <i>archifamoso</i> (labai žymus); <i>extrafino</i> (labai liesas), <i>extracuidadoso</i> (labai atsargus); <i>hipersensible</i> (labai jautrus); <i>requeteguapo</i>

	(labai gražus); <i>superfamoso</i> (labai žymus), <i>supertrabajador</i> (labai darbštus).
--	---

4 lentelė. *Būdvardžių prefiksų palyginimas*

Pirmiausia reikia pabrėžti, kad daugelis būdvardžių abiejose analizuojamose kalbose turi individualias reikšmes, todėl palyginti būdvardžių prefiksus yra sudėtinga. Lentelėje (žr. 4 lentelė) surašyti lietuviški būdvardžių prefiksai, kurie yra lyginami su ispaniškais. Matyti, kad lietuviški būdvardžių prefiksai *ap-*, *at-*, *pra-* neturi ispaniškų prefiksų atitikmenų, nes jų reikšmės labai individualios. Ispanų kalboje šių prefiksų vedinius atitinka kitos leksemos ar frazės. Tačiau lietuvių kalboje yra prefiksų, kurie ispanų kalboje reiškiami keliais skirtingais prefiksais, pvz.: prefiksas *ne-*, kuris rodo priešingą ypatybę nei pasakyta pamatiniu žodžiu, turi net septynis ispaniškus atitikmenis: *a-*, *anti-*, *des-*, *extra-*, *in-*, *mal-*, *sub*; prefiksas *pro-*, kuris rodo daugiau nei vidutinį ypatybės kiekį, turi penkis ispaniškus atitikmenis: *archi-*, *extra-*, *hiper-*, *requete-*, *super-*. Įdomu tai, kad lietuvių kalboje yra keturi prefiksai *apy-*, *po-*, *pa-*, *prie-*, kurie turi panašias reikšmes ir ispanų kalboje gali būti reiškiami prefiksais *c(u)asi-*, *medio-*, *semi-*. Lentelėje pastarieji prefiksai neišskiriami, nes juos galima vartoti sinonimiškai.

Kaip jau minėta, daug žodžių ispanų kalboje daromi su lotyniškais arba graikiškais prefiksais. Ne išimtis ir būdvardžiai, nes šioje kalboje nėra jokių semantinių apribojimų ir tokie prefiksai yra natūralūs, pvz.: *anteclásico* (priešklasikinis (laiko reikšme)), *intramuscular* (tarpraumeninis), *multirriesgo* (daug rizikuojantis), *multinacional* (daugiakultūris), *pluricelular* (daugialąstelinis), *sublunar* (esantis po mėnuliu). Tačiau tai visai nebūdinga lietuvių kalbai, nes tarptautiniai arba neoklasikiniai prefiksai nėra labai darūs, todėl vartojami su semantiniais apribojimais. Verčiant ispaniškus būdvardžius su lotyniškais arba graikiškais prefiksais, galima matyti, kad lietuvių kalboje juos keičia ir sudurtiniai būdvardžiai, pvz.: *multinacional* – *daugiakultūris*, *pluricelular* – *daugialąstelinis*.

2.2. Parasintezė

Parasintezė, kaip jau minėta, yra žodžių darybos būdas, kai prie pamatinio žodžio vienu metu pridedami du afiksai: prefiksas ir sufiksas. Šiame darbe parasintezė laikomi visi būdai, kai prie žodžio vienu metu gali būti pridedami du afiksai. Kadangi darbo tema įpareigoja kalbėti apie prefiksaciją, šiame darbe analizuojamos tik tos parasintezės rūšys, kuriose vienas iš afiksų yra prefiksas. Ispanų kalboje parasintezės būdu daromi veiksmažodžiai ir būdvardžiai, lietuvių

kalboje – veiksmažodžiai, būdvardžiai irrieveiksmiai. Siekiama išsiaiškinti, kiek parasintezės rūšių lietuvių ir ispanų kalbose sutampa, kuo jos panašios ir kuo skiriasi.

Darbo autorės manymu, galima išskirti keturias parasintezės rūšis, kuriose vienas iš darybos elementų yra prefiksas.

1) **Prefiksas ir fleksija.** Ši rūšis išskiriama todėl, kad lietuvių kalboje dariniai su prefiksais ir fleksijomis neretai vadinami mišriąja daryba, tačiau dažniausiai priskiriami daiktavardžių ir būdvardžių prefiksacijai⁷⁶, pvz.: *antkapis, apyrankė, atspalvis, begėdis, įkalnė, nuokalnė, pakelė, užmiestis; apyjuodis, priekvailis, prokarštis* ir kt. Neretai teigiama, kad daiktavardžių ir būdvardžių daryboje su prefiksais fleksija yra ne pagrindinis, o šalutinis būdas žodžiams daryti. Tačiau prie pamatinio žodžio vienu metu pridedami du afiksai, tad tokį žodžių darybos būdą, darbo autorės manymu, būtų galima priskirti parasintezei, nes tai nėra grynoji prefiksacija⁷⁷. Ispanų kalba, kaip jau minėta, fleksijų neturi, todėl tokia parasintezės rūšis šiai kalbai nebūdinga.

2) **Prefosufiksas.** Ši parasintezės rūšis taip pavadinta todėl, kad nėra aiškos sąvokos jai apibūdinti, o mokslininkai nesutaria, kuo tai laikyti. Šiuo būdu lietuvių kalboje daromi kai kurierieveiksmiai iš daiktavardžių su prefiksu *pa-* ir sufiksu *-(i)ui-*. Tokierieveiksmiai paprastai žymi veiksmo kryptį, pvz.: *pasroviui* (: *srovė*), *pavėjui* (: *vėjas*), *pakeliui* (: *kelias*), *pakiemiui* (: *kiemas*), *pažemiui* (: *žemė*). Iš pavyzdžių matyti, kad tai – sustabarėjusi prielinksninė konstrukcija, plg.: *po keliui* – *pakeliui*. Šios konstrukcijos sustabarėjimą ir prefosufikso atsiradimą rodo kitų kamienų daiktavardžiai, plg.: *po žemei* – *pažemiui*, *po srovei* – *pasroviui*. Ispanų kalbojerieveiksmiai dažniausiai daromi sufiksacijos būdu.

3) **Prefiksas ir sufiksas.** Būtent toks žodžių darybos būdas laikomas parasintetiniu. Šia parasintezės rūšimi žodžiai daromi ir lietuvių, ir ispanų kalboje. Prie pamatinio žodžio vienu metu pridedant prefiksą ir sufiksą abiejose kalbose daromi būdvardžiai ir veiksmažodžiai.

Lietuvių kalboje parasintetiniai būdvardžiai daromi iš daiktavardžių (prefiksas + pamatinis žodis (N) + sufiksas), pvz.: *iš-vid-inis* (: *vidus*), *po-kar-inis* (: *karas*), *po-mirt-inis* (: *mirtis*), *po-vestuv-inis* (: *vestuvės*) ir kt. Pavyzdžiuose matyti, kad būdvardžių daryba parasintezės būdu turi reguliarią struktūrą, o būdvardžiai dažniausiai daromi su prefiksu *po-* ir sufiksu *-inis*. Parasintezės būdu padaryti būdvardžiai dažnai turi laiko reikšmę. Vadinti tokius darinius mišriąja daryba netikslinga, nes tokia darybos grupė yra per daug abstrakti, o žodžių darybai, kaip ir kiekvienam kitam mokslui, reikalinga smulkesnė klasifikacija. Taip pat lietuvių kalboje parasintezės būdu daromi veiksmažodžiai iš veiksmažodžių (prefiksas + pamatinis žodis (V) + sufiksas), pvz.: *pa-ėj-ėti, pa-kyl-ėti, pa-lūk-ėti, pa-met-ėti*. Šiuose pavyzdžiuose matyti tendencija, kad

⁷⁶ Išanalizuota skyriuose 2.1.3.1. ir 2.1.3.2.

⁷⁷ Vis dėlto tradiciškai tokie atvejai laikomi prefiksacija.

veiksmažodžiai sudaromi su prefiksu *pa-* ir sufiksu *-ėti*. Tokie dariniai turi mažiąbinę reikšmę. Taigi galima teigti, kad lietuvių kalboje prefiksai *po-* (darant būdvardžius) ir *pa-* (darant veiksmažodžius) yra labai produktyvūs darant žodžius parasintezės būdu.

Ispanų kalboje, kaip ir lietuvių, parasintetiniai būdvardžiai daromi iš daiktavardžių (prefiksas + pamatinis žodis (N) + sufiksas), pvz.: *a-naranj-ado* (: *naranja*), *a-caracol-ado* (: *caracol*), *a-canal-ado* (: *canal*), *a-mujer-ado* (: *mujer*), *des-compas-ado* (: *compás*). Iš pavyzdžių matyti, kad dažniausiai būdvardžiai daromi su prefiksu *a-* ir sufiksu *-ado*. Šie būdvardžiai rodo panašumą į dalyką, pasakytą pamatiniu žodžiu. Taip pat ispanų kalboje parasintezės būdu daromi veiksmažodžiai. Derėtų pastebėti, kad jų daryba šiuo būdu yra labai produktyvi ir veiksmažodžiai, priešingai nei lietuvių kalboje, daromi ne iš veiksmažodžių, o iš būdvardžių, pvz.: *a-fin-ar* (: *fino*), *a-segur-ar* (: *seguro*), *en-alt-ecer* (: *alto*), *em-bell-ecer* (: *bello*), *em-brut-ecer* (: *bruto*), *en-dur-ecer* (: *duro*), ir daiktavardžių, pvz.: *a-lun-izar* (: *luna*), *a-vinagr-ar* (: *vinagre*), *a-temor-izar* (: *temor*), *em-pavor-ecer* (: *pavor*), *en-tramp-ar* (: *trampa*) ir kt. Taip pat parasintezės būdu galima daryti veiksmažodžius išrieveiksmių, pvz.: *a-cerc-ar* (: *cerca*), *a-lej-ar* (: *lejos*). Iš būdvardžių daromi veiksmažodžiai dažniausiai rodo įgaunamą savybę, nusakytą pamatiniu žodžiu. Iš daiktavardžių daromi veiksmažodžiai reiškia, kad kažkas gauna dalyką, daiktą, nusakytą pamatiniu žodžiu. Išrieveiksmių daromi veiksmažodžiai dažniausiai reiškia kryptį, tokia daryba nėra labai produktyvi. Iš pavyzdžių matyti, kad parasintezės būdu daromų veiksmažodžių produktyviausi prefiksai yra *a-*, *en-*, *em-* ir sufiksai *-ar*, *-ecer*, *-izar*.

4) Prefiksas ir sangrąžos afiksas. Tokį būdą darbo autorė priskiria parasintezei, nes žodis daromas pridėdant du afiksus vienu metu. Ši parasintezės rūšis būdinga tik lietuvių kalbai. „Dabartinėje lietuvių kalbos gramatikoje“ (2006: 410) toks būdas laikomas mišriąja daryba, tačiau, kaip jau minėta, mišrioji daryba yra per abstraktus terminas tokiai įvairovei žodžių darybos būdų apibūdinti. Svarbu tai, kad „veiksmažodžiai su sangrąžos afiksu *si* (-is, -s) daromi tik iš veiksmažodžių“ (DLKG 2006: 406). Žinoma, kartais prie veiksmažodžių su prefiksais pridėdamas sangrąžos afiksas, tokie vediniai nepriklauso parasintezei. Parasintezės būdu daromų veiksmažodžių pamatinis žodis gali būti tik be prefikso ir nesangrąžinis, pvz.: *į-si-viešpatauti*, *iš-si-žadėti*, *nu-si-čiaudėti*, *su-si-draugauti*, *už-si-liepsnoti*⁷⁸. Šiuos žodžius suskirstyti į darybos grupes sudėtinga, tačiau, paanalizavus išsamiau, galima matyti, kad kai kurie vediniai turi gausumo ir intensyvumo reikšmę, pvz.: *ap-si-ėti*, *at-si-valgyti*, *į-si-raudoti*, *pri-si-verkti*, *už-si-sėdėti*⁷⁹.

⁷⁸ Pavyzdžiai iš DLKG (2006: 410).

⁷⁹ Pavyzdžiai iš DLKG (2006: 410).

Parasintezės rūšis	Lietuvių kalba	Ispanų kalba	Pastabos
Prefiksas + fleksija	Daiktavardžiai: <i>ant-kap-is, be-gėd-is, nuo-kaln-ė, pa-kel-ė.</i> Būdvardžiai: <i>apy-minkšt-is, prie-kvail-is.</i>	-	Ispanų kalboje fleksijų nėra, todėl ši parasintezės rūšis ispanų kalbai nebūdinga.
Prefosufiksas (pa- + -(i)ui)	Žymi veiksmo kryptį: <i>pa-srov-iui, pa-vėj-ui.</i> Žymi kelią: <i>pa-kel-iui, pa-nam-iui, pa-žem-iui.</i>	-	Ispanų kalbojerieveiksmiai parasintezės būdu nedaromi.
Prefiksas + sufiksas	1) Daromi būdvardžiai iš daiktavardžių. Laiko reikšmė. Pvz.: <i>po-kar-inis, po-mirt-inis.</i> 2) Daromi veiksmažodžiai iš veiksmažodžių. Mažybinė reikšmė. Pvz.: <i>pa-ėj-ėti, pa-kyl-ėti</i> ⁸⁰ . 3) -	1) Daromi būdvardžiai iš daiktavardžių. Rodo panašumą į dalyką, nusakytą pamatiniu žodžiu. Pvz.: <i>a-canal-ado, a-mujer-ado.</i> 2) - 3) Daromi veiksmažodžiai iš būdvardžių. Rodo įgaunamą savybę, nesakytą pamatiniu žodžiu. Pvz.: <i>em-bell-ecer,</i>	1) Abiejose kalbose daromi būdvardžiai iš daiktavardžių, tačiau skiriasi reikšmės. 2) Ispanų kalboje šiuo būdu veiksmažodžiai iš veiksmažodžių nedaromi. 3) Lietuvių kalboje veiksmažodžiai iš būdvardžių tokiu būdu nedaromi.

⁸⁰ Lieka klausimas, ar tikrai šie žodžiai daromi su prefiksu ir sufiksu?

		<i>en-dur-ecer.</i>	
	4) -	4) Daromi veiksmažodžiai iš daiktavardžių. Rodo įgautą daiktą, dalyką, nusakytą pamatiniu žodžiu. Pvz.: <i>a-vinagr-ar</i> , <i>em-pavor-ecer.</i>	4) Lietuvių kalboje veiksmažodžiai iš daiktavardžių tokiu būdu nedaromi.
	5) -	5) Daromi veiksmažodžiai iš prieveiksmių. Krypties reikšmė. Pvz.: <i>a-cerc-ar</i> , <i>a-lej-ar.</i>	5) Lietuvių kalboje tai reiškama prie sangrąžinio veiksmažodžio pridedant prefiksą, pavyzdžiui, <i>prisiartinti.</i>
Prefiksas + sangrąžos afiksas	Reiškia gausumą ir intensyvumą, pvz.: <i>ap-si-ėti, pri-si-verkti.</i> Turi individualias reikšmes, pvz.: <i>nu-si-čiaudėti,</i> <i>su-si-draugauti.</i>	-	Ispanų kalboje tokios parasintezės rūšies nėra, todėl, kad „se“ priskiriamas sintakse.

5 lentelė. *Parasintezės būdai lietuvių ir ispanų kalbose. Palyginimas*

Parasintezė – dar nepakankamai tyrinėtas žodžių darybos būdas, todėl darbo autorė pateikia siūlymus mišriąją darybą ar prefiksaciją-sufiksaciją vadinti parasinteze ir skirstyti ją į rūšis. Darbo autorė randa keturias parasintezės rūšis, kuriose vienas iš elementų yra prefiksas: prefiksas + fleksija, prefosufiksas, prefiksas + sufiksas, prefiksas + sangrąžos afiksas. Lentelėje (žr. 5 lentelė) matyti, kad parasintezė lietuvių ir ispanų kalbose labai skiriasi. Taip yra dėl įvairių priežasčių: ispanų kalba nėra fleksinė; ši kalba sangrąžos afiksą „se“ priskiria sintakse, todėl jis nepriklauso parasintezei; ispanų kalboje veiksmažodžių daryba su prefiksais nėra tokia produktyvi kaip lietuvių, todėl lietuvių kalboje parasintezės būdu daromi veiksmažodžiai iš veiksmažodžių, o ispanų kalboje

tokie dariniai neegzistuoja; ispanų kalba turi daugiau parasintezės atvejų, kai prie žodžio pridedamas prefiksas ir sufiksas, nes šioje kalboje, priešingai nei lietuvių, veiksmažodžiai parasintezės būdu daromi ne iš veiksmažodžių, o iš daiktavardžių, būdvardžių irrieveiksmių. Abiejose analizuojamose kalbose parasintezės būdu daromi tik būdvardžiai iš daiktavardžių, tačiau darinių reikšmės nesutampa. Kitos parasintezės rūšys, egzistuojančios lietuvių kalboje, neegzistuoja ispanų kalboje ir atvirkščiai.

Išvados

Šiuo bakalauro darbu, kaip jau minėta įvade, buvo siekiama nustatyti lietuvių ir ispanų kalbų prefiksacinės žodžių darybos panašumus ir skirtumus: išanalizuoti abiejose kalbose esančius prefiksus, kilusius iš senovės graikų ir lotynų kalbų; išsiaiškinti, kaip kalbose keičiamas veiksmažodžių veikslas ir veiksmo pobūdis; išanalizuoti vardažodžių prefiksaciją ir išsiaiškinti, ar tokias pat reikšmes abiejose kalbose dariniams suteikia prefiksai; ištirti su prefiksacija susijusius reiškinius. Reikia pripažinti, kad šis darbas – formaliojo pobūdžio, o tai ne vienintelis būdas žodžių darybos procesams palyginti.

Iš prefiksacinės darybos tyrimo paaiškėjo, kad, kaip ir buvo tikėtasi, lietuvių ir ispanų kalbos prefiksacinės darybos atžvilgiu turi ir panašumų, ir skirtumų. Tai, darbo autorės manymu, yra visiškai natūralu, nes skirtingi yra kalbų tipai (lietuvių kalba yra fleksinė, o ispanų – ne), kalbos vartojimo aplinka, kalbų kontaktai.

1) Pirmiausia svarbu tai, kad lietuvių ir ispanų kalbose prefiksai nekeičia žodžio kategorinės reikšmės, todėl daiktavardžiai daromi iš daiktavardžių, būdvardžiai – iš būdvardžių, veiksmažodžiai – iš veiksmažodžių.

2) Iš prefiksų, paveldėtų iš senovės graikų ir lotynų kalbų, analizės galima daryti prielaidą, kad tokie prefiksai lietuvių kalboje paprastai vartojami mokslinėje, inteligentų ar tam tikros srities specialistų kalboje, nes, priešingai nei ispanų kalboje, nėra natūralūs, turi daug semantinių apribojimų, o neretai žodžiai pasiskolinami jau su prefiksais. Be to, dalis tokių žodžių turi lietuviškus atitikmenis, pavyzdžiui, *pentagonas* – *penkiakampis*. Abiejose analizuojamose kalbose formalioji daryba sutampa, nes žodžiai su tarptautiniais prefiksais fleksijų nekeičia, o ispanų kalboje jų nėra.

3) Veiksmažodžių, daromų prefiksacijos būdu, analizė skiriasi, nes darbo autorė pagal lietuvių kalbą prefiksus išskiria į dvi dalis: prefiksus, keičiančius veikslą, ir prefiksus, keičiančius veiksmo pobūdį. Prefiksai, keičiantys veikslą, egzistuoja tik lietuvių kalboje, nes ispanų kalboje veikslas yra gramatikalizuotas veiksmažodžio laikais ir tai nepriklauso žodžių darybai. Prefiksai, keičiantys veiksmo pobūdį egzistuoja abiejose tiriamose kalbose, tačiau lietuvių kalboje tai populiariesnis būdas veiksmažodžiams daryti. Ispanų kalboje veiksmo pobūdis, dažniau nei lietuvių kalboje, keičiamas kita leksema, prielinksnine konstrukcija ir kt., o ne prie to paties veiksmažodžio pridedant prefiksą.

4) Vardažodžių analizei buvo pasirinktas ne tik formalusis, bet ir semantinis aspektas, nes buvo norima išsiaiškinti, ar tam tikri prefiksai suteikia dariniams tokias pat reikšmes. Rezultatai labai įvairūs. Kai kurie lietuviškų daiktavardžių prefiksai visiškai sutampa su ispaniškais, kai

kurie gali atitikti kelis ispaniškus, kai kurių prefiksų reikšmės atskirti labai sunku, todėl tris lietuviškus daiktavardžių prefiksus gali atitikti keli ispaniški, tačiau jų reikšmės neatskiriamos. Taip pat yra lietuviškų prefiksų, kurie neturi atitinkamų prefiksų ispanų kalboje, nes yra reiškiami kitomis leksemomis, įvairių prefiksų vediniais, frazėmis, prielinksniais arbarieveiksmiais. Būdvardžių prefiksacinė daryba panaši į daiktavardžių, tačiau čia iškilo sunkumų surasti ispaniškus atitikmenis, nes yra nemažai būdvardžių, turinčių individualias reikšmes. Ispanų kalba turi įvairių būdvardžių prefiksų, turinčių tą pačią reikšmę, nes, pavyzdžiui, lietuviškas būdvardžio prefiksas *ne-* turi net septynis ispaniškus atitikmenis: *a-*, *anti-*, *des-*, *extra-*, *in-*, *mal-* ir *sub-*. Todėl galima teigti, kad ispanų kalboje prefiksacinė būdvardžių daryba yra turtingesnė ir įvairesnė nei lietuvių kalboje. Čia labai svarbu tai, kad veiksmažodžių prefiksacija formaliai greičiausiai sutampa su ispaniška, nes nei lietuvių, nei ispanų kalbose veiksmažodžio prefiksas pamatinio žodžio neikeičia, o štai vardažodžio sistemoje lietuvių kalboje prefiksaciją dažnai (bet ne visada) lydi fleksijų kaita, ko nėra ispanų kalboje.

5) Taip pat svarbu, kad šiame darbe buvo iškelta nauja problema – parasintezės reiškinys. Įvairių šalių mokslininkai kalba apie parasintezės reiškinį kaip apie žodžių darybos procesą, kai vienu metu prie žodžio pridedami du afiksai. Darbo autorė siūlo mišriąją darybą ir prefiksaciją-sufiksaciją lietuvių kalboje priskirti parasintezei ir skirti keturias jos rūšis, susijusias su prefiksacija: prefiksas ir fleksija, prefosufiksas, prefiksas ir sufiksas, prefiksas ir sangrąžos afiksas. Šios rūšys buvo palygintos su ispanų kalboje egzistuojančia parasintezė. Išsiaiškinta, kad lietuvių kalboje yra daugiau parasintezės rūšių, susijusių su prefiksacija, nei ispanų kalboje, tačiau ispanų mokslininkai skiria tam daugiau dėmesio. Abiejose analizuojamose kalbose parasintezė labai skiriasi ir tai, autorės manymu, natūralu, nes ispanų kalba nėra fleksinė, šioje kalboje sangrąžos afiksas priskiriamas sintaksei,rieveiksmiai parasintezės būdu ispanų kalboje nedaromi. Iškeliamas klausimas, ar toliau remtis tradicija ir darinius, tokius kaip *antkapis*, *begėdis*, *priekvailis* laikyti prefiksacija, ar vis dėlto priskirti parasintezei. Vienintelis parasintezės panašumas – abiejose kalbose egzistuoja parasintezės rūšis, kurioje prie žodžio pridedamas prefiksas ir sufiksas vienu metu ir taip daromi būdvardžiai iš daiktavardžių, tačiau darinių reikšmės nesutampa. Kitos parasintezės rūšys, egzistuojančios vienoje kalboje, neegzistuoja kitoje.

Šis darbas galėtų būti įdomus kalbininkams, vertėjams ir studentams, kurie domisi žodžių daryba, kalbų tipologija, lietuvių ir ispanų kalbų struktūromis, jų panašumais ir skirtumais. Šią temą būtų galima praplėsti, palyginti žodžių darybą abiejose analizuojamose kalbose, tuomet jau būtų įmanoma nuspręsti, daugiau panašumų ar skirtumų turi šios dvi kalbos.

Literatūros sąrašas

- Almela, R. (1999) *Procedimientos de formación de palabras en español*. Barcelona: „Ariel“.
- Ambrazas, V., Garšva, K., Girdenis, A. ... (2006) *Dabartinės lietuvių kalbos gramatika*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas. [DLKG]
- Crystal, D. (1998) *The Cambridge encyclopedia of language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Crystal, D. (2011) *A Dictionary of Linguistics and Phonetics*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Demonte, V., Bosque, I. (1999) *Gramática descriptiva de la lengua española. Entre la oración y el discurso. Morfología*. Madrid: „Espasa“. [GDLE]
- Ezquerro, M. A. (1996) *La formación de palabras en español*. Madrid: Arco Libros.
- Gaivenis, K., Keinys, St. (1990) *Kalbotyros terminų žodynas*. Kaunas: „Šviesa“. [KTŽ]
- Gaivenis, K. (2002) *Lietuvių terminologija: teorijos ir tvarkybos metmenys*. Vilnius: LKI leidykla.
- Inčiuraitė-Noreikienė, L. (2017) *Dabartinės lietuvių kalbos vardažodžių su (neo)klasikiniais elementais morfeminė sandara ir daryba*. Vilnius: VU.
- Jakaitienė, E., Laigonaitė, A., Paulauskienė, A. (1976) *Lietuvių kalbos morfologija: vadovėlis respublikos aukštųjų mokyklų lietuvių kalbos ir literatūros specialybei*. Vilnius: „Mokslas“.
- Jakaitienė, E. (2009) *Leksikologija*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- Judžentis, A. (2012) *Lietuvių kalbos gramatinės kategorijos*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- Keinys, St. (1999) *Bendrinės lietuvių kalbos žodžių daryba*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- Lang, M. F. (2009) *Formación de las palabras en español. Morfología derivativa productiva en el léxico moderno*. Madrid: Catedra Lingüística.
- Matthews, P. H. (2007) *The Concise Oxford Dictionary of Linguistics*. Oxford: Oxford University Press.
- Paulauskienė, A. (1994) *Lietuvių kalbos morfologija. Paskaitos lituanistams*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
- Petrauskas, V. V., Rascón, A. (2008) *Ispanų–lietuvių, lietuvių–ispanų kalbų žodynas*. Vilnius: Leidykla „Žodynas“.
- Real Academia Española. (2010) *Nueva gramática de la lengua española. Manual*. México: Asociación de Academias de la Lengua Española. [NGLE]

Rodríguez Ponce, Mª I. (2002) *La prefijación apreciativa en español*. ES: Universidad de Extremadura Servicio.

Serrano Dolader, D. (1995). *Las formaciones parasintéticas en español*. Madrid: Arco Libros.

Smetona, A. (2005) *Pagrindinių darybos būdų skyrimo klausimu*. „Acta Linguistica Lithuanica LII“, 83–89.

Traill L. E., Ávila V. A., Baez Pinal E. G. (2005) *Diccionario básico de lingüística*. México: Universidad Nacional Autónoma de México. [DBL]

Urbutis, V. (2009) *Žodžių darybos teorija*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.

Varela Ortega, S. (2005) *Morfología léxica: la formación de palabras*. Madrid: „Gredos“.

Elektroniniai šaltiniai

Real Academia Española [RAE_e]. *Diccionario de la lengua española*.
<http://dle.rae.es/?w=diccionario>

Kompiuterinis tarptautinių žodžių žodynas *Interleksis* CD [TŽŽ_e].

Dabartinės lietuvių kalbos žodynas [DLKŽ_e]. <http://lkiis.lki.lt/dabartinis>

Summary

Bachelor's thesis, *Prefixation in Lithuanian and Spanish: Comparative Aspect*, analyzes one of word formation ways - prefixation. The work seeks to address the answer to the following question: what are the similarities and differences of the Lithuanian language and the Spanish language prefixation. Parallel, phenomenon of parasynthesis is analyzed, which is closely linked with prefixation. The theoretical part discusses the most important concepts of word formation in both languages, the place of prefixation in the general context of the word formation phenomena and examines what way prefixes differ from prefixoids. Why words, such as *pokarinis*, *povestuvinis*, *paėjėti*, belong not to the mixed composition, but to parasynthesis. The research part aims to determine the parts of Lithuanian and Spanish languages that are made under prefixation manner and what are similarities and differences of prefixation in these certain parts. The study these materials were used - Lithuanian and Spanish grammar, dictionaries, works based on the word formation. By analyzing Lithuanian and Spanish languages, it was possible to discover that, despite the distinctive language development paths, different language family types and language contacts, these two languages have got not only differences, but similarities as well. This thesis is the theoretical in its nature and could be useful to linguists, translators and students, who are interested in the focal point of the work - Lithuanian and Spanish languages, to be more precise, the structure, main similarities and differences of these languages.

Key words: Word Formation, Prefixation, Prefix, Prefixoids, International Prefixes, Parasynthesis, Lithuanian language, Spanish language, Comparison.